

PISANII SÂNGEORZENE



ANUL XV, NR. 9(169), SEPTEMBRIE 2026



PISANII SÂNGEORZENE

Spiritualitate, Istorie și Tradiție



ANUL XV, NR. 9(169), SEPTEMBRIE 2026

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor FLORIN HODOROGA
Dr. ALEXANDRU DĂRĂBAN

Consultant științific: Dr. Mirela Popa-Andrei, cercetător științific II, Institutul de Istorie
„George Barițiu” din Cluj-Napoca al Academiei Române
Colaboratori permanenți: Dr. Elisabeta Scurtu, Preot Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Dr.
Dorin Dologa, Icu Crăciun, Florin Hodoroga

Editor și redactor responsabil: Alexandru Dărăban

Tehnoredactare: Alexandru Dărăban

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj
aldaraban57@gmail.com

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<http://pisaniiisangeorzene.assbn.ro/ps2019.html>
<http://en.calameo.com/accounts/3280504>
biblioteca-digitala.ro/?pub=6346-pisanii-sangeorzene-revista-de-spiritualitate-istorie-si-traditie-locala

COPERTA 1: Vila „Doina” cu restaurant

COPERTA 2: Alee din parc

COPERTA 3: Pavilionul de muzică cu izvorul de apă minerală

COPERTA 4: Băile calde și reci

Fotografiile provin din colecția Cornel Rusan

Cuprins

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

<i>Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868.....</i>	<i>6</i>
DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI <i>Suveniri și notițe de călătorie (În Transilvania, România și Dobrogea).....</i>	<i>28</i>
DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Moașa sătească în Sângeorgiul Român (1838-1839).....</i>	<i>47</i>
<i>Trupa Bârsan arestată.....</i>	<i>50</i>

DIN GRANIȚĂ

<i>Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului.....</i>	<i>52</i>
EMIL BOȘCA-MĂLIN <i>Vizita elevilor refugiați.....</i>	<i>59</i>

COMUNISM

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN <i>Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă care s-au căsătorit în anii 1858-1859.....</i>	<i>60</i>
DR. DORIN DOLOGA <i>Antiteze politico-economice.....</i>	<i>63</i>

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

1

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Miron Moldovan, june de țigan zilier	Maria Lazar, în jos de sat
Data încheierii căsătoriei	2 ianuarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Sângeorgiu, unde poate ca servitor	Breaza, ca cerșetoare și servitoare, fără casă aicea, casa acolo nr. 141
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	20 ani
Starea civilă	celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	Elias – 50 ani Paraschiva – 40 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexa Alexi – 60 ani Maxim Haliță – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Maței Mihertă – 46 ani cu Titiana, femeia sa – 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	21, 22 și 22 decembrie 1867 cu dispensare, alte impedimente nu au fost	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Registre parohiale greco-catolice de stare civilă, Matricula cununaților anii 1858-1872, f. 39 v. – f. 40 f., poz. 1.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

2

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Filimon Nicolai, june soldat, fiu de plugar	Mărina Buia, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 ianuarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 258	Lângă Drum, nr. 371
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	30 ani	28 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Pantelimon Nicolai – 50 ani și Ana – 50 ani	Senea Buia – 58 ani, văduvă
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Ignat Pop – 40 ani Elias Cucu – 30 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Todor Puițau – 36 ani cu Tecla, femeia sa – 28 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 17 și 24 noiembrie 1867 cu dispensă militară	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

3

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Jarda, june soldat, fiu de plugar	Ecaterina Ruști, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	27 ianuarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 37	Între Uliți, nr. 60
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Elias Ruști – 53 ani și Nastasia – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 45 ani Nistor Pop – 46 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Leon Nicolai – 41 ani și Eugenia, femeia sa – 40 ani	

¹ SJANBN, f. 40 v. – f. 41 f., poz. 2.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	12, 13 și 19 ianuarie 1868, fără alte impedimente decât acest militar să acludă (anexeze) licența
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

4

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Paramon Luci, june soldat, fiu de plugar	Șofronia Jarda, fată căzută de plugar
Data încheierii căsătoriei	27 ianuarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă nr. 237	Peste Apă nr. 232
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	30 ani	33 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Echim Luci – 60 ani și Irina – 60 ani	Dumitru Jarda – 58 ani și Irina – 54 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Elias Măriuş – 70 ani Petre Nicolai – 44 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Petre Nicolai – 44 ani cu Maria, femeia sa – 42 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	12, 13 și 19 ianuarie cu dispensă de la miliție	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

5

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Andrei Anisie, june absitariu, fiu de plugar	Maria Gagea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	27 ianuarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă nr. 183	Lângă Drum nr. 2
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 40 v. – f. 41 f., poz. 3.² SJANBN, f. 40 v. – f. 41 f., poz. 4.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	32 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Nicolai Gagea – 47 ani și Todora – 43 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Eremie Buta – 50 ani Grigore Lazar – 46 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Todor Lazar – 40 ani cu Șofronia, femeia sa – 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	12, 13 și 19 ianuarie 1868, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

6

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Tănase Sohorca, june, fiu de plugar	Șofronia Mustață, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	31 ianuarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Rogină nr. 363	Lângă Drum nr. 74
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	26 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Macavei Sohorca – 60 ani și Senia – 60 ani	Roman Mustață – 50 ani și Todosia – 46 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Sohorca – 36 ani Ștefan Mustață – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Anton Râmbulea – 58 ani cu Maria, femeia sa – 58 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	13, 19 și 26 ianuarie 1868, fără impedimente, decât dependența a 6-a, afinitate grad II	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, f. 40 v. – f. 41 f., poz. 5.² SJANBN, f. 40 v. – f. 41 f., poz. 6.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

7

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Zaharie Luci, june soldat, fiu de plugar	Palagia Lazar, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	9 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Rogină nr. 350	Peste Apă nr. 262
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	26 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Roman Luci – 60 ani și Eudochia – 60 ani	Filip Lazar – 64 ani și Senia – 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nistor Pop – 46 ani Iacob Anton – 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Lăpușan – 40 ani cu Iftinia, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	19, 26 ianuarie și 2 februarie 1868 cu dispensare de la miliție	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

8

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Miron Ciociu, june absitarius, fiu de plugar	Paraschiva George, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	12 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum nr. 366	Pe Valea Borcutului nr. 423
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	35 ani	21 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Costan Ciociu – 64 ani și Ileana – 60 ani	Vlase George – 65 ani, văduv
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Procopie George – 36 ani Iacob Anton – 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Maxim Haliță – 41 ani cu Ileana, femeia sa – 37 ani	

¹ SJANBN, f. 40 v. – f. 41 f., poz. 7.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	26 ianuarie, 2 și 9 februarie 1868
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

9

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Teodor Pop, june, fiu de plugar	Măriuca Șteopoaie, fată fecioară de plugari
Data încheierii căsătoriei	12 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Feldru, nr. 131	Pe Valea Borcutului, nr. 414
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	22 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Arsente Pop – 55 ani și Todosia – 50 ani	Parasca Șteopoaie – 60 ani, văduvă
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 46 ani Elias Ruști – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Tanco, paroh – 46 ani cu Ioana, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	26 ianuarie, 2 și 9 februarie 1868	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

10

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Șorecău, june, fiu de plugar	Ileana Macavei Andresi, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	16 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Valea Borcutului, nr. 409	Lângă Drum, nr. 367
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 41 v. – f. 42 f., poz. 8.² SJANBN, f. 41 v. – f. 42 f., poz. 9.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	31 ani	18 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Iacob Șorecău și soția Nastasia	Macavei Andresi și soția Ioana
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 47 ani Maței Buia – 58 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Tanco, paroh – 46 ani cu Ioana, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	2, 9 și 11 februarie 1868 cu dispensă de la Sedria Orfanală	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

11

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Tănase Șteopoaie, june soldat, fiu de plugar	Irina Gagea, fată căzută de plugar
Data încheierii căsătoriei	16 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Valea Borcutului, nr. 414	Între Uliți, nr. 127
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Alexa Gagea – 60 ani și Todora – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Iacob Anton – 32 ani Procopie George – 36 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Elias Haliță – 45 ani cu Tecla, femeia sa – 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	2, 9 și 11 februarie 1868 cu dispensă de la Sedria Orfanală	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, f. 41 v. – f. 42 f., poz. 10.² SJANBN, f. 41 v. – f. 42 f., poz. 11.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

12

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Iacob Suci, june soldat, fiu de plugar	Ioana Joja, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Leșu, nr. 49	Pe Rogină, nr. 356
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	30 ani	31 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Leonte Ianăș – 50 ani Tănase Luci – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Nichifor Mălai – 36 ani cu Maria, femeia sa – 30 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	26 ianuarie, 2 și 9 februarie 1868 cu dispensă de la Oficiul comunal	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

13

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Radu, june absitarius de plugar	Todora Moldovan, fată căzută de țigan
Data încheierii căsătoriei	20 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Nimigea Românească, aici ca servitor	Rodna Veche
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	34 ani	32 ani
Starea civilă		
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Roman Mustață – 56 ani Silvester Mustață – 34 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Larionesi – 29 ani, văduv Todora Mărcuș – 56 ani, văduvă	

¹ SJANBN, f. 41 v. – f. 42 f., poz. 12.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	2, 9 și 11 februarie 1868
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

14

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Spiridon Neamțu, june, fiu de plugar	Todosia Larionesi, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 157	Pe Rogină, nr. 294
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Todor Neamțu – 56 ani și Ana – 50 ani	Vasile Larionesi – 60 ani, văduv
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Lupu Bulbuc – 40 ani Vasile Ciobotariu – 41 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Terente Bumbu – 46 ani cu Varvara, femeia sa – 37 ani din Maieru	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	2, 9 și 11 februarie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

15

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Vasile Măriuş, văduv, plugar	Paraschiva Ciocan, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	20 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 97	Lângă Conța, nr. 316
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 41 v. – f. 42 f., poz. 13.² SJANBN, f. 42 v. – f. 43 f., poz. 14.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	25 ani	23 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	Ioan Ciocan – 52 ani și Maria – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Iacob Anton – 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Ioan Cârceu – 30 ani cu Ana, femeia sa – 26 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	2, 9 și 11 februarie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

16

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Larion Costan, văduv, plugar	Irina Filip Gagea, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	24 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 50	Peste Apă, nr. 190
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	45 ani	35 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Procopie Mărcuș – 36 ani Pintilei Lazar – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Nechita Jarda – 50 ani cu Șofronia, femeia sa – 46 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	9, 11 și 14 februarie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, f. 42 v. – f. 43 f., poz. 15.² SJANBN, f. 42 v. – f. 43 f., poz. 16.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

17

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Maței Jarda, june, fiu de plugar	Maria Joja, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	24 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 132	Pe Rogină, nr. 355
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	28 ani	26 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Dănilă Jarda – 56 ani și Anisia – 50 ani	Larion Joja – 60 ani și Todora – 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Solovestru Mustață – 34 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Procopie Varvari – 40 ani cu Todora, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	9, 11 și 14 februarie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

18

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Terente Rusu, june absitarius de plugar	Todosia Costan, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	24 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 264	Între Uliți, nr. 50
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	33 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Filimon Rusu – 60 ani și Eudochia – 60 ani	Larion Costan – 45 ani și Irina – 35 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Clement Buia – 56 ani Nechita Anisie – 54 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Nechita Anisie – 50 ani cu Sofia, femeia sa – 52 ani	

¹ SJANBN, f. 42 v. – f. 43 f., poz. 17.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	9, 11 și 14 februarie fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

19

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Cordoș, june, fiu de plugar	Mărina Anisie, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	27 februarie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Sângeorgiu; în Feldru, nr. 34 ²	Peste Apă, nr. 183
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	24 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Calistru Gagea – 50 ani Pintilei Lazar – 50 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Elias Ilieșiu – 38 ani cu Palagia, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	9, 11 și 14 februarie fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

20

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Alexandru Pop, june patental, fiu de plugar	Mărina Oanea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	4 mai 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 346	Între Uliți, nr. 66
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 42 v. – f. 43 f., poz. 18.² SJANBN, f. 42 v. – f. 43 f., poz. 19.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	24 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Elias Pop – 55 ani și Solomia – 50 ani	Vasile Oanea – 64 ani și Maria – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Costan Lica – 47 ani Cosma Oanea – 43 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexandru Cordoș – 38 ani cu Ana, femeia sa – 30 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	2, 9 și 11 februarie 1868, fără impedimente, decât cel militar	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

21

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Grigore Gabor, june, fiu de plugar	Ana Mihoc, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	7 mai 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Între Uliți, nr. 128	Între Uliți, nr. 43
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	27 ani	21 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Orfan	Orfană
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Maxim Gabor – 40 ani Grigore Pop – 38 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Moisa Costan – 40 ani cu Ileana, femeia sa – 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	14, 19 și 26 aprilie 1868, fără impedimente, decât de la Sedria Orfanală	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, f. 43 v. – f. 44 f., poz. 20.² SJANBN, f. 43 v. – f. 44 f., poz. 21.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

22

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ștefan Anton, văduv, plugar	Gacea Gagea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	11 mai 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 186	Între Uliți, nr. 54
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	35 ani	26 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	Maxim Gagea – 65 ani și Domnița – 60 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 64 ani Iacob Anton – 30 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Nastasia Marica, văduvă – 60 ani, cu fiul Miron – 26 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	19, 26 aprilie și 3 mai 1868, cu dispensă de la jelire, fără alte impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

23

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Moisa Râmbulea, june soldat, fiu de plugar	Ioana jarda, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	11 mai 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 8	Între Uliți, nr. 38
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	25 ani	16 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 64 ani Artene Jarda – 43 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Anton Râmbulea – 58 ani cu Maria, femeia sa – 58 ani	

¹ SJANBN, f. 43 v. – f. 44 f., poz. 22.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	19, 26 aprilie și 3 mai 1868, cu dispensă de-al 6-lea grad de afinitate
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

24

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Vasile Larionesi, văduv, plugar	Ecatelesa Andresi, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	22 mai 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Rogină, nr. 294	Pe Rogină, nr. 319
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	58 ani	40 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Buia – 64 ani Iacob Anton – 30 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Arsente Pop – 65 ani cu Todosia, femeia sa – 60 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	5, 10 și 17 mai 1868 cu dispensă de la jelire	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

25

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Procopie George, văduv, plugar	Eudochia Gagea, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	28 mai 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Pe Valea Borcutului, nr. 421	Pe Rogină, nr. 301
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 43 v. – f. 44 f., poz. 23.² SJANBN, f. 43 v. – f. 44 f., poz. 24.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	34 ani	21 ani
Starea civilă	Văduv	Celibă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	George Gagea – 54 ani și Ileana – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Solomon Buia – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Anton Râmbulea – 58 ani cu Maria, femeia sa – 58 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	17, 21 și 24 mai 1868, fără alte impedimente, cu dispensă de la jelire	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

26

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Greasin Iorgu, soldat țigan, faur	Ecaterina Covaciu, fată căzută de țigan de sat
Data încheierii căsătoriei	4 iunie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Maieru, nr. 175	Lângă Apă, nr. 32
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	24 ani	21 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	Vasile Covaciu – 60 ani și Ana – 50 ani
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Larion Costan – 56 ani Costan Pop – 32 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Nichifor Rusu – 36 ani cu Teodosia, femeia sa – 30 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	10, 17 și 21 mai 1868, fără impedimente, decât dispensă de la miliție	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, f. 43 v. – f. 44 f., poz. 25.² SJANBN, f. 44 v. – f. 45 f., poz. 26.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

27

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Grigore Mutu, june, fiu de plugar	Floarea Crau, fată căzută de plugar
Data încheierii căsătoriei	13 iulie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 214	Năsăud, de mai multă vreme locuitoare aici, nr. 263
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	40 ani	28 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea – 43 ani Larion Jarda – 40 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexa Alexi – 56 ani cu Ileana, femeia sa – 50 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	3, 6 și 11 iulie 1868, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

28

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Simion Pop, june, fiu de ofițer în pensie	Emilia Georgiță, fată fecioară, fiică de învățător primar
Data încheierii căsătoriei	24 septembrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Feldru, nr. 128	La Școala Trivială, nr. 389
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	34 ani	19 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	Gabriel Pop și Istina din Feldru	Iosif Georgiță și Elisabeta
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Avacum Hangea – 60 ani Maxim Budurlean – 60 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Simion Tanco, paroh local și Ioana, femeia sa Grigore Moisil, vicar foraneu cu Iuliana, femeia sa	

¹ SJANBN, f. 44 v. – f. 45 f., poz. 27.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	11, 13 și 20 septembrie 1868, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

29

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Grigore Marica, văduv, plugar	Melentia Anisia, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	12 octombrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 27	Lângă Drum, nr. 273
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	55 ani	50 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexandru Șteopoaie, cantor Ioan Pop, făt – 60 ani	
Martori la cununia însăși (nași)	Miron Ciociu – 40 ani cu Paraschiva, femeia sa – 20 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Simion Tanco	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	27 septembrie, 4 și 8 octombrie 1868, fără impedimente, decât dispensă de la jelire	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

30

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Dumitru Bumbu, june de țigan umblător	Irina Moldovan, văduvă de țigan aurar
Data încheierii căsătoriei	29 octombrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Vărarea (Nepos) în bordei	În casă cu chirie fără număr
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 44 v. – f. 45 f., poz. 28.² SJANBN, f. 44 v. – f. 45 f., poz. 29.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	26 ani	26 ani
Starea civilă	Celib	Văduvă
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nechita Dărăban, plugar Tănase Șpaimoc, plugar	
Martori la cununia însăși (nași)	Todor Gabor – 35 ani cu Firoana, femeia sa – 30 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	4, 11 și 18 octombrie 1868, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

3¹

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Larion Luci, fiu de plugar	Ana Ciocan, fată de plugar
Data încheierii căsătoriei	9 noiembrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 176	Pe Conța, nr. 317
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	23 ani	23 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexandru Șteopoaie Nechita Anisie	
Martori la cununia însăși (nași)	Alexandru Șteopoaie – 40 ani cu Ecaterina, femeia sa – 36 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	25 octombrie, 1 și 7 noiembrie 1868 cu dispensă de la a 6-a spiță de afinitate	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

¹ SJANBN, f. 44 v. – f. 45 f., poz. 30.² SJANBN, f. 44 v. – f. 45 f., poz. 31.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

32

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Ioan Siminic, fiu de plugar	Gacea Puițău, fiică de plugar
Data încheierii căsătoriei	16 noiembrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Peste Apă, nr. 206	Între Uliți, nr. 135
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	26 ani	20 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Alexa Alexi Todor Râmbulea	
Martori la cununia însăși (nași)	Roman Georgeș – 40 ani cu Irina, femeia sa – 40 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	25 octombrie, 1 și 8 noiembrie 1868, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	

33

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Petre Ciociu, fiu de plugar	Todora Râmbulea, fată căzută de plugar
Data încheierii căsătoriei	23 noiembrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 283	Peste Apă, nr. 182
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	23 ani	25 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Nechita Jarda Ștefan Partene	
Martori la cununia însăși (nași)	Nechita Jarda – 50 ani cu Șofronia, femeia sa – 45 ani	

¹ SJANBN, f. 45 v. – f. 46 f., poz. 32.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	1, 8 și 15 noiembrie 1868, fără impedimente
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹

34

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Todor Moldovan, june absitariu, zilier	Ana joja, fată fecioară de plugar
Data încheierii căsătoriei	23 noiembrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Unde a putut ca servitor	Pe Rogină, nr. 356
Religia	Greco-catolici	
Vârsta la căsătorie	34 ani	26 ani
Starea civilă	Celibi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Mihail Siminic Todor Haliță	
Martori la cununia însăși (nași)	Samuilă Moldovan – 40 ani cu Elisabeta, femeia sa – 35 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	8, 15 și 20 noiembrie, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ²	

35

	MIRELE	MIREASA
Numele și prenumele	Leonte Ianăș, văduv, plugar	Ioana Cordoș, văduvă de plugar
Data încheierii căsătoriei	23 noiembrie 1868	
Locul nașterii, strada și numărul casei	Lângă Drum, nr. 277	Pe Conța, nr. 342
Religia	Greco-catolici	

¹ SJANBN, f. 45 v. – f. 46 f., poz. 33.² SJANBN, f. 45 v. – f. 46 f., poz. 34.

Matricula cununaților din Parohia greco-catolică St. Georgiu din anul 1868

Vârsta la căsătorie	50 ani	45 ani
Starea civilă	Văduvi	
Numele și prenumele părinților, locuința și statutul lor	-	-
Martori la învoirea liberă înainte de cununie	Cosma Oanea Solomon Buia	
Martori la cununia însăși (nași)	Anton Râmbulea – 58 ani cu Maria, femeia sa – 58 ani	
Preotul care a săvârșit cununia	Nicolae Georgiță, capelan	
Vestirea de trei ori, dispense, impedimente	8, 15 și 20 noiembrie 1868, fără impedimente	
Învățat, mărturisit și cuminecat sau?	Da	
Observație	Nu li s-a aplicat ștampila de trecere la ortodoxie cu data de 21 octombrie 1948 ¹	



¹ SJANBN, f. 45 v. – f. 46 f., poz. 35.

Suveniri și notițe de călătorie (În Transilvania, România și Dobrogea)

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

XXVI

Înainte de a-mi împărtăși notițele mele făcute aici din timpul de 24 ceasuri, cât am petrecut, cred a nu fi de prisos să descriu puțin Giurgiu.

Giurgiu este unul dintre frumoasele orașe situate pe malul stâng al Dunării, vis-a-vis de fortăreața turcească Rușciuc, cu o populație de peste 20 mii locuitori. Este capitala județului Vlașca și un însemnat oraș de comerț și un port însemnat al Dunării, cu deosebire de trecătoare în Bulgaria și Turcia. Giurgiu stă în legătură cu București prin drumul de fier, iar de la Rușciuc merge calea ferată spre Varna Toate negoțurile nu numai din România, dar și din Austria, se pot transporta cu facilități în Bulgaria și Turcia peste Giurgiu și întors.

Giurgiu este străvechi. Pe timpul lui Iustinian s-a numit Teodorapolis. În sută a XIV-a, adică pe când genovezii erau stăpâni pe mări și pe Dunăre, Giurgiu era o colonie genoveză care i-au dat numele de Santo-Giorgio, adică numele patronului lor, de unde își trage numele său de astăzi Giurgiu, adică George, la care străinii îi zic după limba slavică Georgevo, în Giurgiu se află afară de prefectura județului și subprefectura plasei, o stație telegrafo-poștală, un tribunal, un gimnaziu (gimnaziu inferior, de 4 clase), o școală primară (normală) de băieți și una de fete. La S-ta Mărie are un bălci mare (târg de țară).

În vechime a fost fortăreață, însemnată. În istorie este însemnat prin bătăliile multe ce au avut românii cu turcii, dintre care mai însemnată sub Mihai Viteazul contra turcilor la 1595. La 1659 a fost aprins de către Mihnea Vodă, cu scop de a alunga pe toți turcii afară. Numai puțin rol a jucat în resbelul mai proaspăt dintre Rusia și România cu Turcia.

Încă de la începutul lui aprilie 1877 erau concentrate în Rușciuc la 30.000 de turci. Giurgiu era expus în tot momentul la bombardament. Pe la jumătate mai începură a se apropia trupele rusești de Giurgiu până aproape de 20 kilometri și se postară pe malurile de la Jilava și Dobreni, precum și la satul Frățești. Pe la jumătate iunie turcii aruncară în Giurgiu câteva granate care umplură pe locuitori de spaimă, în urma căreia și începură a se retrage. Rușii începură a răspunde. 6 baterii rusești deschise un bombardament viu asupra Rușciucului unde produse mari stricăciuni.

Vederea ce oferă Giurgiu este una din cele mai mulțumitoare. Are o piață spațioasă și în mijlocul acesteia un turn. De aici fug străzile în direcțiune radiantă și sunt destul de spațioase. Are o mulțime de hoteluri. De când este legat prin drum de fier cu București, se ridică din zi în zi.

Ajuns la hotel, am făcut îndată cunoștință personală cu directorul gimnaziului Droc Barcianu. Ospitalitatea și amabilitatea acestui brav director nu o voi uita-o niciodată. După dejun am vizitat gimnaziul, un pompos edificiu cu săli spațioase, am vizitat biblioteca și colecțiunile științifice, care toate sunt foarte bine aranjate. Dl. director are mare merit pentru acestea, căci le-a făcut ca din pământ prin un zel deosebit. Din toate acestea se vede cum că gimnaziul este bi-

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

ne organizat și bine condus.

De aici am fost invitat la „vii”, unde ne însoți și dl. C. Flor, directorul oficiului telegrafo-poștal din Giurgiu, un bărbat nobil, modest și înzestrat cu forțe frumoase cunoștințe. A reprezentat România la congresul de electricitate din Paris, a scris o carte de foarte mare importanță: „Telefonia electrică”. Locul numit „la vii” sunt niște grădini frumoase, așezate pe un platou. Am admirat mult regula acelor grădini avute de tot felul de pomi încărcați. Aici avut fericirea să strâng mâna unui erou soldat român de cavalerie, care a cucerit în resbelul trecut un drapel turcesc. După masă (prânz) cam la ora 8 am ieșit la promenadă. Acesta se află la partea din sus (vest). Aici au fost mai înainte când Giurgiul era fortăreață, cazemate turcești. Și acum se mai cunoaște locul, se văd unele ruine, unii muri vechi ce par a jeli gloria domniei turcești cufundată în prăpastia apunerii. Capela gardei orășenești execută piese muzicale la care se desfășoară un public foarte numeros și elegant ce se preumbla prin parc la lumina de lampioane. Aici avui fericire a face mai multe cunoștințe, precum și a mă întâlni cu maiorul de la linie, Ignat, care suplinea pe comandantul regimentului Colonel Carp în comandă, fiind acesta în concediu la băile de la Mehadia.

Mayorul Ignat este născut în Salva, lângă Năsăud; a servit în armata austriacă până la rangul de căpitan, apoi a trecut în armata română, unde a înaintat la rangul de maior. În România s-a căsătorit și s-a luat de soție o fiică a bătrânului și veteranului Emanuil Botean, care are șase fii, toți în armată, între care amintesc pe bravul George Botean colonel care a comandat în memorabilele lupte de la Plevna regimentul al 16-lea din divizia a IV-a.

De aici am mers și am ascultat și o muzică țigănească ce se producea în parcul din piață. Mi-au plăcut mult melodiile ce le-a cântat un lăutar foarte bun cântăreț.

A doua zi, dis de dimineață, invitat de dl. Droc, am făcut o excursiune la satul Slobozia și ținările Giurgiului. Satul Slobozia a jucat un rol însemnat în resbelul trecut și este din sus de Giurgiu pe malul Dunării vis-a-vis de Rușciuc. Mergând la Slobozia, am vizitat locul unde au fost postate bateriile rusești când au bombardat Rușciucul, de unde cu perspectiva am văzut Rușciucul foarte bine, dar totodată am văzut și conturile Balcanului. Urmele acestui bombardament se cunosc atât în Rușciuc, cât și cu deosebire în Slobozia, unde sunt și acum o mulțime de ruine. De la Slobozia am făcut un ocol peste hotarul Giurgiului. Cât vezi cu ochii în toate părțile nu vezi decât o întinsă mare de păpușoi sau cucuruz. Nu cred se fie nici în Egipt nici în Canaan mai frumos. Întreaga vegetațiune sălbatică vorbește cum că acest pământ este foarte roditor. Agricultorul nu are trebuință de muncă multă pentru a primi o recoltă mulțumitoare. Holdele de grâu sunt ca peretele, cucuruzul este atât de înalt, încât pe călăreț abia îl poți vedea. Un rău ce am observat este, cum că în apropiere nu sunt păduri.

Reîntors de la aceasta frumoasă excursiune, am vizitat cazarma militară. Dl. maior Ignat ne primi cu multă afabilitate, îmi arătă magazinul de arme, de munițiune și de veșminte. Toate erau în cea mai bună regulă.

Am văzut pentru întâia oară puștile sistem Henri Martini și Peabody, acele arme minunate ce au făcut minuni la Plevna, Rahova, Lom-Palanca, etc. Aceste puști par a avea un mecanism mai ușor decât puștile noastre sistem Werndl. Am văzut hârlețul (sapa) Linneman care l-au întrebuințat curcanii la săparea șanțurilor de la Plevna. Un hârleț de o construcție foarte simplă și practică, cu care se poate și săpa și tăia, cu care hârleț se prevede fiecare soldat pedestru.

La o parte de la cazarmă se învățau recruții. Am descoperit un mod nou de exercițiu, ce la noi nu se practică, anume comanda de executat trebuie să o repete fiecare soldat cu ton înalt. Și știți că acest metod este bun. Mai întâi se deprind soldații de a fi atenți, a doua se deprind totodată și ei în comandă și a treia fac gimnastică de laringe și de plămâni. Mișcările lor sunt sprintene, ușoare și repezi. Ceva caracteristic am observat în uniforma ofițerilor. Pe timpul de vară stai a nu cunoaște care este maior, colonel sau locotenent, pentru că toți poartă veșminte de pânză cât se poate de simple, ușoare și ieftine, asemenea poartă și chipiuri de pânză. Distincțiunile de rang

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

mai nu se observă. Un port foarte practic acesta care ar fi bine când s-ar introduce și la noi, căci veșmintele din pânură în timp de vară stau să te omoare, atât sunt de nădușitoare. Numai bieții noștri ofițeri știu ce suferă mai ales la manevrele cele mari și obositoare.

La orele 9 trebui să plec, pentru că la ora 10 era anunțată sosirea vaporului la port. Trebuie să observ cum că portul se află nu la Giurgiu, ci la satul Smârda, din jos de Giurgiu pentru că Dunărea nu se apropie de malul Giurgiului, ci face o cotitură spre Rușciuc, iar la Giurgiu trimite numai un braț însă prea mic pentru a putea naviga vaporul. Între acest braț și între Dunăre se află o insulă tot cu numirea Giurgiu. Se vorbește de mult să se facă un pod între Giurgiu și Rușciuc, însă va trece multă apă pe Dunăre, până la realizare.

Scurt timp, sunt 24 ceasuri pentru a petrece în un oraș de 20.000 locuitori, însă și în acest timp am câștigat multe suvenire neuitate.

XXVII

La port am sosit la orele 10, însă a trebuit să aștept până la 11 și trei sferturi, când am plecat. În acest timp mi-am regulat trebile cu vama și cu biletul pentru vapor până la Cernavodă. La fiecare stație sau port de pe Dunăre se află și o vamă, respectiv un pichet de soldați cu un funcționar ce se numește vameș, în alte locuri este și căpitan de port care au să controleze cu deosebire ca să nu intre în țară oameni ce nu au hârtiile necesare în regulă. Vameșul era un om foarte amicabil și cu dânsul mi-am petrecut timpul până la sosirea vaporului. Nu am călătorit de mult cu vaporul, de abia așteptam.

Vaporul în care am îmbarcat erau „Széchenyi”.

Dunărea, pe aici, are o lățime cam 1000-1500 metri, o afunzime de la 7-10 metri și o iuțeață sau viteză de 1 ½ metri la secundă.

Când intri în vapor, cugeți că te afli cu totul în altă lume. Vorba nemțească, chelneri nemți, bucate nemțești, băuturi, nemțești chiar și lista de bucate nemțească. N-ai ce le face, vaporul este al unei societăți austriece privilegiate. Erau și câțiva români pe vapor, le era destul de necaz căci abia se puteau înțelege. Clasa a doua era plină cu familii turcești, care precum aflai de la căpitanul vaporului, emigrau din Bulgaria, îngroziți de cruzimile bulgărești.

Eră o zi frumoasă și acesta este un mare favor pentru călătoriile pe Dunăre, pentru că adeseori negura este atât de dusă cât abia poți vedea 10 metri înaintea ochilor când, firește, nu poți gusta nimica din plăcerile ce ți le oferă malurile Dunării, când nu poți vedea satele și orașele de lângă Dunăre, că adeseori vaporul este silit să steie pe loc.

Îndată după ce mi-am pus în ordine lucrurile, am ieșit pe pod sau acoperiș ca să nu scap nimic din cele demne de văzut. Ce mare deosebire între călătoria cu vaporul și cu carul de foc! Din vagon abia poți zări unele obiecte, deci ai apucat a ocupa un loc bun lângă o fereastră, altcum stai închis ca în o cușcă și nu știi nimic de locurile pe unde treci. Pe vapor poți vedea totul și încă cu câtă comoditate. Apoi dacă poștești să mănânci ori să bei, le faci acestea comod, dacă vrei se dormi, te culci și adormi la freamătul apei ce lovește neîntrerupt pereții vasului, cât cugeți a călători prin fundul mării.

Oamenii au diferite gusturi. Eu am preferat a studia ținutul Dunării, la ce atât căpitanul vaporului, cât și alții cu care făcuseși cunoștință mi-au dat ajutor. Între acești cunoscuți era un profesor, un locotenent de la roșiori și mai mulți comercianți.

După ce am trecut pe lângă mai multe insule, pe la gura râului Argeș, îndată se zărește din depărtare orașelul turcesc Turtucaia, situat pe coasta unui deal ce se ridică de la malul drept al Dunării, iar la malul stâng orașelul Oltenița, cu vreo 4.000 locuitori și cu port de Dunăre.

Ambele acestea sunt renumite din resbelul din urmă. Turcii au început a bombarda Oltenița pe când aici abia se afla o baterie, însă aceasta s-a postat numaidecât vis-a-vis de Turtu-

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

caia. Această unică baterie a produs stricăciuni foarte mari, pe când artileria turcească trimitea obuzele peste capete. În Oltenița n-au ajuns decât numai 2-3 obuze. Turtucaia a fost pusă în flăcări de două părți. Generalul Man a apărut pozițiile de la Oltenița cu o bravură mare. Oltenița este însemnată și pentru măcelul cel mare ce au suferit rușii în 4 noiembrie 1854 de la turci, când au voit să facă o retragere.

Poetul Andrei Mureșan eternizează aceasta catastrofă prin cunoscuta poezie:

De la Oltenița patru mii de morți.

Tot muscali de viță, bat la rai în porți, etc.

Oltenița a fost întâia episcopie a Daciei sub numirea de Daneș și nu este în apropiere imediată de Dunăre.

Lângă port se văd ruinele de la casa de vamă dărâmată cu ocaziunea bombardării amintite. Lângă aceasta se află acum alta nouă.

De aici încolo până la Silistra nu vezi locuri mai însemnate la malul drept decât unele sate de bulgari mestecate cu români și lipoveni, iar la malul stâng numai pădure de sălcii, plopi, anin (arin), etc. apoi bălți și ramificații din Dunăre. E de însemnat cum că malul drept de către Bulgaria și Dobrogea este cu mult mai ridicat decât cel stâng, mai ici coala se ridică dâmburi și dealuri însemnate. De aici se explică pentru ce pe partea României se află atâtea bălți sau după cum se mai zice prin România, heleșteie, foarte avute de pești precum știuca, roșioara, bibanul, țiparul, linul, plătica, carasul ș. a. De aici se explică pentru ce malul României este expus la inundații.

De la malul drept se ridică dealurile treptat din ce în ce mai tare până în urmă în direcțiunea sudică și se întâlnește privirea cu cununa Balcanului învăluită în ceață. Pentru a putea face această observare, se recere vreme senină și o perspectivă bună.

Silistra a fost o fortăreață turcească, locuitorii în majoritate sunt turci. Are o poziție foarte frumoasă pe malul drept al Dunării. În 1877 a fost fortificată de toate părțile. Atunci avea la 7-8.000 locuitori, iar la sfârșitul lui 1877 avea împreună cu garnizoana la 40.000. Astăzi însă scade populațiunea din zi în zi, deoarece mulți musulmani preferă a emigra în Turcia sau chiar în Dobrogea.

Din jos de Silistra sau spre răsărit cam 800 metri este Medgidia-Tabia, unde au fost în 1877 șanțuri turcești și de unde se începe linia hotărâtă prin congresul de la Berlin de a face graniță între Dobrogea dată României și între Bulgaria. Mai spre răsărit sau mai la vale pe Dunăre cam 200 metri este valea Arab-Tabia, destul de cunoscută de când cu stabilirea graniței între Dobrogea și Bulgaria, când comisarul rus a făcut contestațiuni în privința acestui punct și din care cauză România devenise în ceartă cu Rusia până când puterile i-au pus capăt.

Îndată ce treci de la Silistra, se oprește vaporul la un alt port de partea stângă, portul numit Călărași, astfel numit de la numele vechi al orașului ce se află de aici în depărtare de 1 oră și care astăzi este cunoscut în geografie sub numirea de „Știrbei”. S-a numit Călărași, pentru că acest județ da cel mai mare contingent de soldați călăreți ce erau cei mai buni. Acești călăreți și astăzi poartă numirea de călărași.

Acest oraș este însemnat și pentru o luptă mare ce a fost la 1828 între turci și ruși. Are o populațiune de peste 4.000 locuitori.

La malul drept se vede un sat curat românesc numit Ostrovul, unde se afla atunci regimentul de călărași. Mai departe am ajuns la un ostrov (insulă) acoperit cu vegetațiuni de arbori și arbuști. În un braț al Dunării, la dreapta acestui ostrov, era un cârd de pelicani care începuse la vânatoare de pește. Este cunoscut cum că această pasere notătoare caracteristică prin organizațiunea ciocului, cât și a pungii ce are sub mandibula inferioară formată de o membrană fără pene și dilatabile, este mare iubitoare de pești, pe care-i adună în pungă, unde-i păstrează ca într-un rezervor sau magazie.

Mai este de amintit orașelul Rasova la malul drept al Dunării cu populațiune românească, renumit prin comerțul de fructe și cu deosebire prin aceea că nu departe de aici între Rasova și

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

Cernavodă începe „Valul lui Trăian” ce se întinde în lungime de circa 48 kilometri până la Constanța. Acest val se datează din timpul romanilor și este făcut din întărituri de pământ de 8 metri, una la unele locuri până de 5 metri înălțime. În resbelul din 1854 a jucat acest val mare rol.

Soarele se înclină către apus și până aici îl aveam mult puțin la spate, căci călătoream în direcțiune estică. Deodată însă întoarce vaporul, încât soarele ne venea la stânga. Un negustor care făcuse adeseori această călătorie și cunoștea cum că de aici își schimbă Dunărea direcția spre nord, îmi spune:

- Suntem la Cernavodă.

Erau ceasul 7 seara când am intrat în portul de la Cernavodă. La vamă iară aveam să-mi arăt pașaportul și să-mi deschid geamantanul (cufărul), așa-i legea. Când voiam să fac aceasta, fără a aștepta provocare, căpitanul de port mă întreba:

- De cine am onoare d-le și unde călătoriți?

- Sunt N. N. fac excursiune botanică în Dobrogea și acum călătoresc la Constanța.

- N-ai trebuință d-le să deschizi pachetul, nici să-mi arăți pașaportul. Te cunosc, călătorește fericit, îți doresc recoltă bună și te rog spune sărutările mele d-lor (aici îmi spuse câteva nume din Constanța).

Eram surprins de aceasta tratare.

- Mulțumesc d-le, de această mare bunăvoință, dar pardonează-mi întrebarea, cu cine sunt fericit a vorbi?

Telemach Mărculescu, căpitan de port. Poftește d-le la tren, dl. D. cel de colo ți-a căutat un cupeu bun, bagajele ți le trimit eu la casă. La revedere!

Am văzut, că are mult lucru, nu m-am mai molestat cu vorba. Am făcut, așa cum m-a sfătuit. În adevăr, mă aștepta un vechi cunoscut care era funcționar I de poștă. Dar nu într-un atît pe mine, cât pe un frate al său care l-am dus cu mine și care a mers să se ferească în România, însă după ce s-a săturat de fericire, s-a reîntors acasă cu propusul film de a rămână acasă pentru totdeauna. Dl. D. ne-a ieșit înainte de la Medgidia unde era în funcțiune.

Însă înainte de a continua descrierea călătoriei mele în Dobrogea, înainte de a vorbi despre Cernavodă și despre Dobrogea, permite-mi iubite cititorule să mă mai întorc odată la călătoria de pe Dunăre.

Până aici am făcut amintire singur numai de orașele și locurile cele mai însemnate de la ambele maluri ale Dunării.

Au rămas neamintite unele notițe, unele amănunte calde și neimportante, dar pot să servească spre ceva. Despre cele ce am petrecut în aceasta prea frumoasă zi pe vapor nu v-am povestit nimica. Voiesc să fiu exact și conștiincios. Dară nu vă speriați cum că voi fi lung, voi fi scurt, foarte scurt ca de comun, spre dovadă, voi face un capitol nou¹.

XXVIII

Așteptând după sosirea vaporului la Smârda, vă spun drept cum că am căpatat foame. Puțin după ce m-am așezat, am luat un dejun românesc, însă din bucătărie nemțească. Strig după Reiner să-i plătesc, îmi răspunde „gleich”, apoi nu-l mai văd. Ce noroc că mi-a dat barem de mâncat, căci altcum așa fi pățit ca românul care își mânca mlaiaul, până ce-i veni neamțul cu „gleichul”, cu acea însemnată deosebire că eu nu aveam mlaia.

De la Turtucaia ne ieși înainte un caiac, un vas mic acesta de apă care aduse pentru îmbarcare pe un turc cu 6 cadâne (femei turcoaise) și un neguțător grec de la Brăila.

Eu mă suisem ieri pe pod, povesteam cu căpitanul și cu ceilalți ai mei cunoscuți afară de

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 80, p. 547-550.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

profesorul amintit care se culcase și făceam contemplațiile mele în toate părțile.

În partea spre România nu puteai vedea nimica, dar cu atâta puteai vedea mai mult în partea Bulgariei. Am amintit mai sus cum că malul drept al Dunării este mai înalt decât cel stâng, una în multe locuri are povârnișuri însemnate. Cu cât se depărtează privirea, cu atâta dealurile se înalță mai mult, cugeți cum că toate sunt așezate anume așa ca dânsule să poată privi mișcarea Dunării, iar acolo în fund, departe, abia se vede cu oceanul, își înalță pe deasupra maiestos bătrânul Balcan piscurile și coamele sale. Ceața formată de racla soarelui ce-l înconjură, pare că este un veșmânt de doliu, pare că jelește după zilele din vechime când semiluna răspândea spaimă și groază în Europa și ținea cu îngâmfare sub domnia sa pe toate popoarele sclăvite. Pare că se uită cu supărare la Dunăre și cu mare umilință la Carpați, pentru că s-a împlinit profeția ce-i cântă poetul:

„Prădalnicului vultur din barbarii Balcani
În patru părți a lumii zbor smulsele lui pene!
Și cântă libertatea pe maluri Dunărene”.

Vasilie Alecsandri

Întru aceea grecul ce veni de la Turtucaia încă se sui la noi pe pod. Deși grec, ce dânsul nu neagă, se da de mare român, era cetățean din Brăila și cu o stare materială foarte bună. Pe când povestea grecul cu un alt comerciant tot din Brăila, însă român, eu mă uitam cu perspectiva la o naie cu pânze ce era înaintea noastră, însă în mare depărtare. Uitându-mă, deodată, fără voie, mi se întâlnesc ochii cu a unei cadâne ce era pe podul de la cl. a II-a și care avea de cuget să mănânce, spre care scop și-a dezvelit fața.

Pentru a fi înțeleș, trebuie să dau explicare la următoarele:

Vaporul pe Dunăre are două despărțăminte sau clase, cl. I și a II-a. Cea dintâi este mai elegantă, saloanele cu bănci și cu scaune umplute și totdeauna este îndărăpt, iar cl. a II-a merge tot în frunte. Între cl. I și a II-a, pe pod, nu are nimeni dreptul să treacă afară de căpitanul vaporului și se află un spațiu măricel unde lucrează mașina ce poartă vaporul.

Cititorul va fi știind cum că femeilor musulmane nu li este permis a umbla cu fața dezvelită. Au de regulă un veșmânt negru și lung, seamănă cu călugărițele noastre, capul învelit, cât numai ochii se văd.

Cadâna ce o priveam era o femeie tânără și de o frumusețe rară, ochi negri ca murea, gura mică, nas mic, obraz alb și rotund. Norocul meu era, căci mă uitam cu perspectivă, căci altcum ar fi observat îndată că o privesc. Cu toate acestea de la un timp a observat, a roșit în față, a lăsat mâncarea și s-a dus, n-am mai văzut-o. Și știți că mi-a părut rău, mi-a plăcut mult să privesc acea față interesantă.

Plângându-mă la ceilalți soți de drum îmi reflectează grecul.

- Va avea noroc sârmana de nu a văzut-o turcul cum că d-ta o vezi cu fața dezvelită.

- Nu pricep pentru ce să fiu eu pricina la vreo neplăcere a cadânei. Dară nu va fi gelos turcul din astă cauză?

- D-ta nu pricepi, pentru că se vede, nu le cunoști datinile. Nu e vorba de gelozie, pentru că turcul în astă privință este în dreptul nostru a creștinilor civilizați. Eu știu aceasta bine, pentru că încă de mic am avut ocaziunea a petrece foarte mult printre turci în diferitele lor clase de societate. O zic aceasta, pentru că cunosc bine și le cunosc datinile, moravurile și credințele apoi legile prescrise de Coran, ca și pe ale noastre. La ei este datina cum că o femeie care are convenire sau numai își dezvelește fața înaintea unui bărbat străin se face culpabilă până la divorț. Dezvelirea feței înaintea unui străin se explică la dânsii a fi identic ca și când i s-ar preda. Însă la noi nu își tem destui bărbați femeile și femeile își tem bărbații? Nu se fac destule divorțuri de multe ori numai din presupuneri de necredință? Dar se fac și altele, se nasc dueluri sau chiar asasinări.

- Te asigur, dl. meu, cum că în asta privință mai că suntem în dreptul turcului. Noi dispre-

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

țuim viața conjugală musulmană și condamnăm poligamia lor, însă facem aceasta pentru că nu cunoaștem nici una, nici alta. Este drept cum că căsătoriile lor nu sa întâmplă ca la noi împreunate cu romane întregi, cu atâtea declarații de dragoste, cu atâtea jurăminte de credință și altele de acestea, care toate se prefac de multe ori în scrum și fum. La ei îndată ce a ajuns o copilă în etatea de 13 ani este de măritat. Inima ei însă nu are nici un vot în aceasta chestie. Dar dânsa nici nu a avut timp să trăiască în lume de visuri, apoi nu citește romane, nu are dară alte pretențiuni decât ca bărbatul ei cel mult să fie de rang și cu avere. Apoi de această părere sunt și părinții, de aceea la dânsii nu vin conflicte între fii și părinți din cauza însurăției.

Bărbații asemenea nu așteaptă până la bătrânețe tot neînsurați, holtei, burlaci ca la noi. Firesc, despre holteia celor ai noștri se fac, o știm cu toții. Când musulmanul are un fecior de 16-17 ani, pornește sau în persoană sau prin neamuri de ale sale la pețit. Femeile colăcesc una, la alta fetele. Se face logodna și mirele nici nu și-a văzut mireasa și nici nu o vede în față până după săvârșirea nunții care se face între două mărturii cu următoarele ceremonii: Părintele fetei zice: „Ți-o dau”, iar mirele răspunde: „Eu primesc”, și lucrul e gata.

Creștinii au mari scrupule față de poligamie, însă aceasta provine de acolo, căci nu cunosc bine cum este aceasta a se înțelege. După adevăratul înțeles al legilor, poligamia este numai concesă sau tolerată, însă teoria o restrânge mai tare, iar praxa o reduce foarte tare. În cercurile cele mai culte nu vine înainte sau cel puțin nu vine atât de des ca poligamia neiertată din clasele cele mai alese ale apusului, ale cărei urmări sunt cu mult mai rele decât cele ale poligamiei legale.

Mai înainte era poligamia mai în floare, însă și atunci femeia cea dintâi căsătorită juca rol în familie.

- Poligamia turcilor poate să fie bună pentru viața lor orientală, - reflectai eu, - retragerea și separarea femeilor de sexul bărbătesc poate să fie bună din punct de vedere al principiilor de moralitate publică, pentru că se înconjură primejdia de a fi fermecat de frumusețea lor și de a cade în lațul lor; însă cu toate acestea nu pot apărea acest mod de viață a femeilor orientale, pentru că le restrânge prea mult libertatea personală și, ce este mai mult, le exclude de tot de la instruire, de la cultură. Oricum vei privi lucrul, mie mi se pare prea mare sclavia în care sunt condamnate femeile orientale. Însă prin acestea nu aş pretinde să se emancipeze în acea falsă direcțiune în care se vede cum că au început să se emancipeze femeile din occident. Nu sunt prietenul acestei emancipări, dar sunt prietenul femeilor instruite oricât de bine. Cu cât o mamă are o instrucțiune mai înaltă și mai solidă, cu cât posedă mai frumoase cunoștințe din orice ram de știință, cu atâta poate să fie o mamă mai bună, cu atâta poate să deie o creștere mai bună copiilor săi. Eu țin tare mult la creșterea ce o primesc copiii deodată cu laptele de la muma lor și la cunoștințele ce le primesc de la dânselle din momentul de când încep a vorbi.

- Este dreptul meu! Cum că otomanul își iubește femeia nu ca noi, ci în mod despotic ca pe proprietatea lui, el pretinde de la dânsa ascultare necondiționată și respect și, de regulă, le află la dânsa pe ambele. Însă cu toate acestea nu o tratează ca pe o sclavă, ci în un mod demn de bărbat, pe când bărbații noștri din societățile culte, de foarte multe ori alunecă și se fac ei sclavi femeilor lor, se supun până la ridicol și până sub demnitatea lor de bărbați la toate capriciile și la toate pretențiunile lor. Altcum femeile din Orient nu sunt chiar așa de arbitrar tratate precum se crede în Occident. Dreptul conjugal musulman are multe determinațiuni foarte precise. Femeia poate chiar să se despărtească de bărbatul său, în acest caz își caută dreptul înaintea unui tribunal cadân unde totdeauna află scut. Musulmanul nici pe servitoarele ce-s de viță turcească nu le consideră și nici le tratează ca sclave, ci mai mult ca pe membre din familie. Deci acestea se mărită, el are să le deie chiar și zestre.

Deși toate aceste informațiuni aveau pentru mine un mare interes și aş fi dorit a se continua discursul început, a trebuit să-l curmăm pentru că am văzut cum că ceilalți domni din societatea noastră nu erau dispuși să asculte. Motiv de a se schimba discursul, se află numaidecât.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Apusesem la Arab-Tabia. Era lucrul prea firesc să nu trecem pe aici și să nu facem amintire de aceasta importantă chestie. O vorbă naște alta! Deodată numai ne-am trezit în politică.

Nici un teren nu este mai abundent de vorbă ca terenul politic. Ori pe care teren de la un timp poate să mai sece materialul, numai pe acesta fuse niciodată. Toți știu politica, toți știu și cunosc firele diplomației mai înalte, toți știu combinațiile cele rafinate ale diplomaților noștri, toți de la băieții de școală până în parlament. Așa-i moda, ce să faci! Nu cred însă ca undeva să se facă politică cu atât foc și cu atâta pasiune ca în România.

După ce am fost regulat toate afacerile Europei, se încinse o înfocată dispută între cei doi comercianți, pentru că aparțineau la partide opuse din țară. Grecul apăra partidul conservator, iar românul apăra partidul liberal al d-lor Brătianu, Rosetti. Disputa ajunse până la atâta foc, încât începusem a mă teme să nu ajungă la neplăceri sau chiar vătămări. Expresiunile ce le foloseau unul contra celuilalt partid nu le poți afla numai în lexiconul celor din România: pezevenchi, trădători, șarlatani, vampiri, lipitori ș. a. despre care nu mai voiesc să fac amintire.

În urma urmelor apelară la mine să figurez de judecător.

- D-lor! - le-am răspuns, - eu mi-am fost propus cum că cât voi petrece prin România să nu vorbesc de politică, cu atât mai vârtos despre politica țării d-voastră. Aceasta din urmă cu atât mai tare pentru că nu vă cunosc de ajuns referințele mai de aproape.

- Cu atât mai bine, căci nu ne cunoști mai de aproape, - îmi reflectă românul. D-ta din depărtare poți să judeci despre lucrurile noastre cu mai multă răceală și obiectivitate poți cunoaște pe oamenii noștri mai mult după fapte și nu după intrigile țesute din interese personale sau din ambiții fără teme.

- E bine! Să vă spun dară părerea mea. Eu țin cum că și partidul liberal și cel conservator au merite pentru țară, unul în o formă, altul în alta. Deci vei analiza pe ambele precum și pe altele, vei descoperi și la una și alta și greșeli. Eu cred cum că toți bărbații d-voastre câți s-au perindat la minister au făcut bine pentru țară, fiecare după puterile lui, după știință și convingere. Rivalități și opoziție trebuie să fie în țară, aceasta o pretinde o bună administrație, o pretinde progresul întru tot ce este bine și folositor. Opoziția în orice țară unde sunt lămurite bine ideile și cărările de conducere este chiar o necesitate, este cel mai bun control. Orice oameni vor fi la guvern, trebuie să aibă oameni onești și deplin calificați pentru toate posturile ce le ocupă în țară. Însă de câte ori nu se pot înșela și miniștri cei mai onești, cei mai nobili și mai mari patrioți în oamenii lor ce-i aplică în diferite ramuri ai administrațiunii, cu deosebire de aceia că sunt departe din vederea lor, pot să facă abuzuri, nedreptăți, despuieri și altele. Opoziția însă are să grijească ca toate acestea să fie denunțate la timp și făcuți pașii de îndreptare.

Pe când discutam despre acestea, intră în societatea noastră și un armean, comerciant de la Galați, care era cunoscut cu cei doi brăileni și-mi fu și mie recomandat.

Discursul luă îndată altă direcțiune. Între altele începură a se presăra niște frumoase glume, care mi-au plăcut mult și au produs multă ilaritate. Românul începu a face glumă din grec și din armean. Acești din urmă nu prea rămâneau datori cu răspunsul. În urmă veni întrebarea, care este mai mare înșelător, românul, grecul, armeanul ori jidovul?

- Ce cugeți d-ta, - mă întrebă românul.

- Eu cred cum că pe evreu nu-l întrece nimeni, cel puțin experiența mea din Transilvania mă învață aceasta.

- Te înșeli d-le, - îmi răspunse românul, - iată cum zice zicala poporului pe la noi, și în adevăr aceasta este dreaptă: românul înșeală, grecul frige, ovreul arde, iar armeanul te stinge de pe fața pământului¹.

Tot zicala ceea a românului mai zice: Un ovreu înșeală pe cinci români, un grec înșeală pe cinci ovrei și un armean înșeală pe cinci greci, adică un grec înșeală pe 10 români, iar un armean

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 81, p. 559-561.

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

pe 15.

- Dar știți d-voastră cine este armeanul și din cine este făcut? - ne întrebă grecul. Să vă spun: Un ovreu altoit în un țigan e un armean.

Cu de aceste glume ne-am petrecut foarte bine până veni chelnerul neamț și ne aviza să mergem la masă. Când am terminat, nu eram departe de la Cernavodă. Strig la chelner să vină ca să-i plătesc, îmi răspunde și acuma „gleichi”, apoi nu-l mai văd. Când eram să ne dăm jos din vapor, vine cu socoteala. Fac comparație cu tarifa și aflu mai mult cu 1 fl. Dar să vezi obrăznicie?! Îmi spune cum că tarifa nu este exactă. El a crezut cum că îmboldit de scurtimea timpului voi tăce și nu voi căuta după adevăr, dar s-a înșelat. Chem numaidecât pe căpitan și-i descriu lucrul.

- Ce ai de plătit d-le? - se întreabă căpitanul.

Îi spun.

- Primește banii numaidecât! - se adresă către Reiner.

Îi primește, dar mai primește un ce care m-a făcut să-mi pară rău de pașii ce i-am făcut eu.

- Îți mulțumesc d-le de această destăinuire. A făcut mai multe de acestea, însă pasagerii au răul obicei, căci preferă a face denunțări la publicitate, decât a-mi spune mie. Voi griji ca de acestea să nu se întâmple.

XXIX

Dobrogea. De câte ori pronunț acest cuvânt, totdeauna mi se grămădesc o mulțime de gândiri și amintiri de neplăcută aducere aminte. Totdeauna îmi revoc în memorie fatalul congres din iulie 1878 ținut la Berlin, prin care s-au făcut hotărâri atât de nedrepte față de România și cu deosebire față de purtarea ei vitejească în resbelul trecut, în care s-a aflat de bine a se rupe o coastă din trupul României, a se lua cu puterea și trunchiul rămas din Basarabia. Totdeauna îmi reamintesc apărarea și protestul bărbătesc și rezolut ce au ridicat în acel congres cei dintâi bărbați de stat ai României I. C. Brătianu și M. Kogălniceanu contra acestei fapte nedumerite. Totdeauna îmi amintesc cu durere de art. XLIV al acelui congres prin care se deschid evreilor drepturi în România și de art. XLV și XLVI prin care se impune retrocedarea Basarabiei împăratului Rusiei și în schimb i se dă Dobrogea. Nu pot uita niciodată impresiunea cea mare ce mi-a făcut protestul camerelor și a țării întregi contra acestor articole. Rezoluția, bărbăția și curajul cu care a știut România se pășească întru apărarea drepturilor sale, apoi unirea și solidaritatea țării întregi fără deosebire de culoare politică, începând de la Domn până la ultimul țăran, la care a știut să se ridice țara întreagă, toate aceste au câștigat a doua victorie, o izbândă pe terenul moralității publice, a cucerit Europa justă și umană din nou și i-a asigurat simpatiile lumii de bine și prin aceasta viitorul.

O țară care se va ridica atât de sus când este vorba de chestiuni de importanță așa mare, merită să fie iubită, merită să fie ajutată în progres, merită să aibă un viitor strălucit.

Dar să las aceste pentru pena istoricului și să revin la Dobrogea!

Dobrogea s-a dat României cu titlu de compensațiune pentru Basarabia, însă acest titlu nu este corect. Dobrogea a mai făcut parte și altă dată din România, apoi are din vechime o populațiune în majoritate românească. Afară de aceasta dacă nu i se luă Basarabia, era prea mică compensație față de jertfele și sângele vărsat cu vitejie admirabilă pe malul Dunării și pe coastele Balcanului.

Dară ce să faci până când destinele statelor și ale ginților se conduc și se guvernează de cunoscutul principiu diplomatic: „forța primează dreptul” (Gewalt geht vor Recht), până atunci popoarele cele mici trebuie să capituleze cu dreptul în mână, însă să sperăm că vor veni vremi mai bune și pentru popoarele cele mai slabe; să sperăm cum că dreptul, dreptatea și adevărul vor secera cele din urmă victorii în lumea civilizată.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Cred că voi face un serviciu binevenit deci la acest loc, voi face cunoscut pe cititor în trasure scurte în aceasta nouă parte a României.

Dobrogea face a 9-a parte din teritoriul țării întregi, are un areal cuprinzând și Delta Dunării de 14.758 kilometri pătrați sau 1.475.800 hectare.

Dl. P. S. Aurelian ne dă următoarea descriere a Dobrogei:

„Configurațiunea teritoriului este variată și înfățișează serii de undulațiuni. O mulțime de văi roditoare și răcoroase străbat dinspre Dunăre în interiorul țării.

Localitățile de pe țărmurile Dunării sunt supuse înecărilor când se revărsă fluviul. Figuri palustre bântuiesc localitățile în urma acestor revărsări.

Dobrogea este împărțită în două județe : Tulcea și Constanța”.

De județul Tulcea se ține și Delta Dunării cu un areal de 2.037 kilom., iar 2.320 kilom. sunt acoperite cu bălți, mlaștini și iezere. În Delta Dunării se află o mulțime de insule. Cele mai însemnate sânt: Leti cu orașul Eski-Kilia, St. Georgiu, Dranov. Județul are 7 comune urbane, 70 rurale cu 113 sate. Cele urbane sunt: Tulcea, capitala județului, Sulina, Babadag, Măcin, Isaccea, Chilia Veche și Mahmudia. Are 4 plăși sau cercuri administrate fiecare de câte un subprefect (szolgabiró).

Județul Kiustenge (Constanța) are 5 plăși cu cele 5 comune urbane, capitalele pentru plăși și anume: Kiustenge capitala județului, Mangalia, Medgidia, Hârșova și Cernavodă. Are 184 comune rurale cu 235 sate.

Afară de Marea Neagră și Dunărea de care este închisă Dobrogea și afară de lacurile cele multe, n-are ape curgătoare de ceva importanță. Drumuri de comunicație sunt foarte puține, ceea ce este păgubitor pentru comerț. Sper cum că buna administrație ce au introdus românii în Dobrogea va îngriji ca în scurtă vreme să fie crucișată cu șosele bune. Între comunicații mai amintesc drumul de fier dintre Cernavodă și Constanța construit de o societate engleză sub domnia turcească, pe care dl. Aurelian cu tot dreptul îl numește crâmpei.

După recensământul publicat de către oficiul central de statistică la 1879, populațiunea Dobrogei este 106.943 locuitori. În genere, subtrăgându-se arealul mlăștinos din județul Tulcea, vin pe kilometru pătrat 8-9 locuitori. În județul Tulcea însă este populațiunea mai deasă. Pe un areal de 5.642 kilom. p. se află o populațiune de 76.707, adică pe un kilom. p. vin 135 locuitori, pe când în județul Constanța pe un areal de 6.796 kil. pătrați, este o populațiune de abia 30.236 locuitori, va să zică 45 locuitori la un kil. pătr. Majoritatea populațiunii se află la malul Dunării și a Mării Negre. Disproporția aceasta se explică prin resbelurile multe ce s-au purtat în aceasta parte a Dobrogei, apoi prin administrația rea turcească.

Poporul agricol niciodată nu se încumetă să-și bage sămânța în pământ, pentru că se temea cum că cerchezii și bașbuzucii nu-i vor permite să guste rudele. De aici ne explicăm, pentru ce cea mai mare parte a populațiunii se ocupă și astăzi cu comerțul, industrie, pe lângă lacuri, lângă mare, și Dunăre cu pescuit.

După naționalități se divid cei 106.943 locuitori: români 31.177 suflete, bulgari 28.715, turci 16.483, lipoveni 10.058, tătari 6.540, ruși 6.162, greci 3.195, germani 2.471, evrei 1.051, armeni 803, alte naționalități diferite 308.

Tot la anul 1879 se aflau în Dobrogea peste tot 85 școli cu 3.683 elevi, adică la 100 suflete vin circa 345, care au cercat școala.

XXX

Bine face guvernul român, dacă trimite comisiuni din oameni de specialitate, care să studieze această țară din toate punctele de vedere, pentru că numai aceste studii vor da îndrumările și direcțiunea cea adevărată în care trebuie să se lucreze pentru ca Dobrogea să devină la acea însemnătate comercială și, cu deosebire, agricolă ce o reclamă poziția ei atât de favorabilă

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

și la acea însemnătate ce o așteaptă viitorul României. Bine face că se îngrijește de acest petec de pământ până acuma pustiu care, aflându-se la gurile Dunării, între Dunăre și mare ca o semi-insulă, poate să promoveze interesele țării pe calea comerțului în modul cel mai eminent și să aducă foloasele cele mai mari.

Puțin s-a studiat până acuma aceasta mică țară. Dar ce se faci? Împrejurările au fost de așa natură, a fost dată uitării. Cu deosebire din punct de vedere geologic și botanic a fost studiată mai puțin.

Studii geologice importante și mai detaliate, nu cunosc afară de ale eruditului meu profesor de la Graz, dr. K. F. Peters, publicate mai întâi la 1866 în analele Academiei de științe din Viena apoi în „Oest. Revue” și la 1876 în biblioteca științifică internațională, vol. al XIX-lea.

Știu cum că nu mulți vor fi care vor avea deosebit interes a cunoaște Dobrogea din aceste puncte de vedere. Cu toate acestea îmi voi permite a împărtăși la acest loc o scurtă descriere geologică a Dobrogei sau mai bine zis, o scurtă dare de seamă despre rezultatul studiilor făcute până acuma pe acest teren.

Unii îmi vor reflecta poate cu tot dreptul, cum că aceasta descriere nu are loc în o revistă literară, cum este „Familia”, ci ar avea loc în o foaie de specialitate, în o foaie cu un caracter mai științific, precum este „Revista Științifică” din București.

Sunt motive care mă împiedică a face aceasta, despre care însă nu pot vorbi la acest loc, de aceea mă rog să mi se ierte aceasta nepotrivire.

Balcanii și Carpații formează acele însemnate catene de munți din Europa printre care curge bătrânul Istru și de la care primește dânsul însemnate râuri și râurețe. Formațiunile acestor munți au contribuit și contribuie neîncetat la nașterea formațiunilor geologice de pe ambele maluri ale Dunării. Cu aceste formațiuni geologice stă în legătură mai de aproape și structura geologică a Dobrogei. Dl. Peters, care a studiat și Carpații și Balcanii, constată cum că formațiunile geologice ale Dobrogei sunt mai de aproape înrudite cu cele ale Balcanilor decât cu ale Carpaților. Dar și configurațiunea terenului ne învață cum că munții Dobrogei sunt a se considera ca o continuare a munților balcanici care din ce în ce se coboară mai jos de-a lungul Dobrogei, până ajung a forma un șes mare de circa 100-200 metri peste nivelul mării.

Munții Dobrogei se întind de-a lungul țării până la gurile Dunării (Delta) unde se termină în un grup de munți ce-și înalță vârfurile până peste 500 metri. (Sakar-Bair are 515 m.) munții de la Tulcea și Babadag.

Ajungând la Silistra, de unde începe Dobrogea, se constată cum că dealurile de aici sunt compuse din straturi ce aparțin formațiunii cretoase, iar mai din jos de aici la baza straturilor de Löss vin la iveală straturi jurasice foarte pronunțate.

La Rasova toate văile câte se varsă în Dunăre sunt tăiate în calcar și marnă, care prin resturi organice dovedesc a aparține în parte la etajul Malm și în parte la cel Tithonian. Acest calcar și marnă se ridică mai în lăuntrul țării până peste nivelul Lössului care ajunge la 170 m. peste mare.

Cel mai frumos etaj de Malm se află la Cernavodă în stânci (roci) unde s-au descoperit cochilii (*Diceras monstrum*, *Pteroceras Oceani*).

Nu mai puțin interesante sunt rocile calcaroase de la Topalo, avute în Brachiopode. Spre est de la Topalo în depărtare de circa o milă și jumătate se ridică un grup de munți numiți Allah-bair (muntele lui Dumnezeu) compus în precumpănire de calcar alb ce aparține formațiunii cretoase superioare. La baza acestui grup începe un sistem de vechi sisturi verzi și de Grünstein, care grup se extinde de aici spre nord pe sub Löss până la marginea sudică a grupului de munți de la Babadag.

Acest grup de munți a fost mai înainte foarte avut în păduri, dar popoarele câte s-au perindat pe aici au contribuit toate de-a rândul la devastarea lor. Mai mult însă le-au devastat tătarii colonizați aici pe la 1855 și cerchezii importați pe la 1864.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Acești munți aparțin prin marea calcarie și arenacee formațiunii mijlocie de cretă și prin aceasta formațiune stau în legătură cu așa numitul teren sub balcanic ajungând în unele locuri până la înălțime de 350 m. peste Marea Neagră.

Formațiunile geologice sunt de mare însemnătate pentru geologia Dobrogei, pentru că la poalele lor sudice și nordice au o structură foarte complicată. La poalele din partea sudică un val puternic de porfir cuarțos despărțește șisturile verzi aparținătoare formațiunii cretoase la care spre sud vest se asociază și o stâncărie de granit de multă asemănare cu Syenitul, ce formează cea mai înaltă culme a țării (Sakar-Bair de 515 m.) și în urmă se mai asociază mici porțiuni de calcar jurasic și de Trias ce se ivesc ici coala din Löss. Poalele de partea nordică a acestui grup sunt formate în parte predominant din stânci calcarice aparținătoare formațiunii Trias inferioară și mijlocie.

O icoană geologică interesantă ne înfățișează regiunea nord-estică a Dobrogei de la Delta Dunării. Sub Löss care acoperă și aici celelalte formațiuni, zac ascunse tot felul de stânci aparținătoare formațiunii Trias, de sub care numai ici și coala se ridică câte o înălțime mai însemnată. La țărmurile Deltei se află bine dezvelite. Pe insula Pop din lacul Rasim se află calcar cochiliar (Muschelkalk) foarte avut în fosile, iar de aici spre est, la gura râulețului Dunavăț se cunoaște bine o bancă de calcar aparținătoare laturii superioare, de o culoare întunecată și avută în tot felul de fosile. Șirul de munți Beștepe (cinci dealuri) acoperiți ici coala cu frumoase păduri se întind în direcțiunea principală a celorlalți munți din Dobrogea și formează marginea sudică de la Delta Dunării¹. Acești munți, dintre care, după Peters, cel mai înalt este de 254 metri, au fost singuri despre care au luat notițe cartografii cu deosebire cei rușești. Structura lor este cu deosebire din greș brun aparținător formațiunii Trias inferior. De însemnat este cum că Insula Șerpilor ce se află la o depărtare de circa 4-5 mile nemțești încă este formată din acest greș.

De însemnat este și acea cunună de munți ce se întind de la Tulcea și Babadag spre Brăila și Galați, care formează ramul nord-vestic al munților Dobrogei și care se numesc și munții Măcinului. Acești munți sunt însemnați nu într-o atât pentru mulțimea maselor din care sânt compuși, ci pentru natura acestora. Masa predominantă a acestor munți este de natură eruptivă și metamorfică, este granitul și gneiu (Gneiss) care formează în apropiere de Greci înălțimi până la 479 metri. Dar nu pentru aceste înălțimi sunt însemnați acești munți, ci pentru că pe partea vestică, de către Măcin, au niște coaste ce sunt foarte piezișe, sunt aproape verticale. Formațiunile de pe partea sudică sunt compuse din Phyllit, Quarțit și un șist argilos paleozoic, în care crezi cum că la fiecare pas trebuie să descoperi fosile aparținătoare formațiunii carbonifere inferioare, în urmă mai spre sud se află tot felul de formațiuni aparținătoare de Trias. Acea parte care se arată pe partea Dunării în contururi atât de pronunțate, este compusă din Melaffir în mase foarte compacte care, ici coala, se amestecă și cu straturi triasice. Formațiuni cocanice și miocanice, precum și stânci de Trahit lipsesc de tot. Importanți sunt țărmurile Mării Negre în ținutul Constanței, care se caracterizează prin așa numitele etaje sarmatice ce asemenea sunt învelite în Löss și avute în fosile (cochilii pr. Tapes gregaria) și care ne înfățișează un prospect de calcar panonic care e avut în Nullipore.

Un fenomen deosebit interesant nu prezintă formațiunile ce se află cu 1,5 mile nemțești spre nord de la Constanța care aparțin Cretei superioare în întreagă forma, după cum le aflăm în părțile nord-vestice ale Europei. Acestea se află la țărmurile lacului Canara în straturi de 2-4 metri grosime și sunt de o culoare albă ca a cretei de scris și foarte avute în cochilii pr. Velemnitella mucronata Ostrea vesicularis. A fost o norocire cum că această interesantă formațiune a rezistat atâta timp la acțiunea produsă prin loviturile talazurilor Pontului Euxin din care s-au mulțămît cu spălarea calcarului de către învelitoarea de Löss².

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 82, p. 571-573.

² Sub numirea de „Löss” care vine de atâtea ori înainte, este a se înțelege o stratificațiune diluvială, compusă din arenă fină sau din lut pulverizat și de o culoare sură-gălbie, care lucește

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

Dar cea mai mare însemnătate o are această formațiune, pentru că de sub această stâncă de var izvorăsc mai multe izvoare de apă dulce foarte bună și foarte abundentă. De aceea acest lac a servit cu deosebire în timpi de războaie de etape pentru trupele ce se aflau de la Varna până la Babadag.

Am amintit mai sus cum că Dobrogea nu are fluvii de ceva importanță, între puținele râulețe amintesc Dunavățul, care se varsă în lacul Rasim. Acest râuleț a avut oarecare însemnătate în navigațiunea trecutului, cu deosebire când erau genovezii stăpâni pe acești țărmuri și când năile lor puteau intra în lac, căci nu era închis la gură cu umpluturi de nisip precum este astăzi.

Mai amintesc la sfârșitul acestui capitol de râulețul sau mai potrivit zis de parcul de la Cernavodă ce poartă același nume, Cernavodă, sau după limba turcească Caras (apă neagră). Acest pârâu a jucat cândva un mare rol. Atunci se compunea din apele ce izvorau din Lossul Constanței și a fost însemnat, pentru că a fost în stare să formeze o vale destul de mare între Cernavodă și Constanța. Această vale este de însemnătate pentru istorie, pentru că pe aici au fost comunicațiunile dintre Dunăre și mare în toți timpii. Pe înălțimile ce îngrădesc această vale se află cei mai mulți tumuli care ne vorbesc cu destulă elocință despre existența unui popor străvechi.

Pe la anul 1830 și 1810 se ventila între Austria și Turcia planul de a se deschide pe aici un canal, însă bag seama finanțele erau cam sleite la ambele state, de aceea a rămas nerealizat. La 1865 o societate engleză a căpătat de la Turcia nu numai concesiunea să clădească calea ferată dintre Cernavodă și Constanța, dar a căpătat dreptul să-și ieie cât pământ va trebui pentru foloasele sale. Lasă că englezul s-a știut folosi de acest drept.

Construirea unui canal până în Marea Neagră ar favoriza-o chiar și natura acestei văi, care în interiorul țării are o bază sub nivelul Dunării. Aceasta se cunoaște de acolo că este plină de mlaștini și bălți. Asemenea ne constată aceasta numerii care ne spun înălțimea șinelor de la drumul de fier. Acești numeri începând de la Cernavoda către Constanța sunt 16, 10, 24, 60 metri.

Urmarea acestor ape stagnante și a acestor mlaștini este mulțimea de morburi tifoide care stârpesc populațiunea acestui ținut. Medgidia de exemplu era odată un important oraș, acum abia numără la 2.000 suflete.

Construirea drumului de fier în loc să micșoreze răul și să împrăzineze miasele periculoase pentru sănătatea și viața acelei populațiuni, l-a înmulțit, pentru că a împiedecat și mai tare scurgerea apei și a făcut ca boalele paludine să se înmulțească. Datorința guvernului român este, dacă voiește să facă din Dobrogea țară sănătoasă, se desfunde toate acele ape stagnante, numai așa se vor stârpi dese boale paludine ce bântuie atât de mult pe biata populațiune din Dobrogea.

XXXI

Încă un scurt capitol, apoi termin cu descrierea Dobrogei.

„Clima Dobrogei, - zice dl Aurelian la p. 330 din „Țara noastră” - are mare asemănare cu a României și în special cu a județelor Ialomița și Brăila, cu deosebire că vecinătatea mării și existența atâtor lacuri, fac ca temperatura să fie oarecum mai umedă vara și mai dulce iarna. Primăvara este mai timpurie și ține puțin ca și toamna. Către sfârșitul verii plouă cu abundență așa că vegetațiunea se dezvoltă mai ca și primăvara...

cu deosebire format din o substanță argiloasă amestecată cu o parte de calcar acid-carbonat și 16 de arenă micacee și cuarțoasă. Se află cu deosebire în ținutul Rinului și ajunge altădată până la grosime de 2-300 urme, însă este lipsit de forma păturossă cum au celelalte formațiuni sedimentare. De multe ori se află în Löss fosile de mamut, rinocer, și foarte adeseori este avut în tot felul de cochilii.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

„Iarna este scurtă și potrivită; această împrejurare unită cu întinderea locurilor de păscut explică favoarea de care s-a bucurat Dobrogea față cu posesorii de turme din Transilvania. În adevăr sunt secole de când păstorii de dincolo de Carpați ierneză vitele în câmpiile Dobrogei, ocrotiți prin tratate încheiate odinioară între Turcia și Austria.

Pământul este în general nisipos, ușor, pământul mare cum zic cultivatorii, lipsește. Pe țărmurii Dunării și pe litoralul mării terenul este mai de tot compus din nisip. Afară de locurile nisipoase care sunt mai de tot sterpe, pământul cuprinde în destule substanțe organice și prin urmare este îndestul de roditor. Natura nisipoasă a pământului și temperatura uscăcioasă îndeamnă pe cultivatori să prefere văile pentru semănături și să lase vârfurile pentru pășunea vitelor. În partea muntoasă a țării se află pășuni bogate, unde pasc în timpul verii turmele de vite”.

O lipsă din cele mai simțitoare, atât pentru climă, cât și pentru agricultura Dobrogei este lipsa de păduri, cu deosebire în interiorul țării. Lipsa de păduri, după ultimul cuvânt al științelor naturale, aduce lipsa de neguri, lipsa de apă. Lipsa de neguri și de apă aduce secetă și lipsă de vegetațiuni prodigioase. Este un fapt constatat prin știință, cum că un ținut cu cât are mai multe păduri, cu atât și pământul este mai bine adăpat cu apă și cu atâta este mai producător în tot felul, de vegetațiuni.

Plantele au darul de a transpira cantități însemnate de aburi prin frunzele lor. Cu cât sunt mai multe frunze, cu atât se produce mai mult abur, care la rândul său formează ploaie sau se depune pe pământ în stare aburoasă sau în stare de rouă. Cantitățile de aburi de apă ce-i transpiră o pădure numai în ochi este foarte însemnată. Un singur arbore bine dezvoltat transpiră până la 100 kilograme.

Odinioară Dobrogea avea destule păduri, însă astăzi este cu totul pustiită. Această împrejurare nu numai a făcut să sece izvoarele, dar a făcut ca să fie expusă la o secetă tropicală. De aici vine că o mare parte din pământul ei rămâne necultivat. De aici vine că păstorirea de arte a înflorit pe când agricultura a rămas îndărăpt.

Plantele ce se cultivă în Dobrogea sunt: grâul, porumbul, secara, ovăzul, rapița, cânepa, tutunul (tăbacul) și în unele locuri și viile.

Dintre vitele domestice se cultivă: oi, vaci, cai, asini, râmători, capre. Cultura de oi predomină, dar și aceste se cultivă mai mult de transilvănenii de pe la Săcele, Seliște, Valea, Rășinari și din alte sate ale marginii Transilvaniei de la sud. Aceștia sunt cunoscuți sub numele de mocani care mulți s-au stabilit definitiv aici, mai au format chiar sate precum sunt Groapa și Gârlici din județul Constanței¹.

Acești mocani neaflând în țara lor destulă pășune pentru numeroasele lor turme de oi, le trec pentru iernat în România sau Dobrogea. În primăvară se reîntorc mulți și-și caută pășune în Carpați, iar alții rămân și peste vară își arendează livezi și fac fân pentru iarna viitoare.

Comerțul de lână, brânză și piei ce-l poartă acești mocani, este foarte însemnat și guvernul român ar trebui să-i deie tot ajutorul ca să înflorească și mai tare, pentru că prin aceasta înfloresc Dobrogea, România.

Puținele păduri ce le are Dobrogea sunt compuse la Dunăre din sălcii și anini (arini) iar cele din interiorul țării mai cu seama din stejar. Pe lângă stejar se mai află carpen, ulm, plop și jugastru.

Ideea ce se ventila pe când petreceam în Dobrogea, de a se pune capăt pustiirii pădurilor, precum și de a planta păduri în locurile sterpe, am aflat-o foarte fericită. Plantarea pădurilor, după a mea părere, s-ar face în mod mai practic dacă acuma la început s-ar planta numai o specie de arbori care, însă în foarte scurtă vreme, ar face păduri întregi și în modul acesta ar recompensa în puțini ani toate ostenele avute cu plantarea. Acest soi de arbori este salcâmul (Acățul sălbatic, Robinia pseudacacia). La scutul acestui arbore care se dezvoltă de minune, repede, s-ar putea dez-

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 83, p. 583-584.

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

volta și alt soi de arbori precum stejarul, carpenul, fagul ș. a. cărora le trebuiește timp mai îndelungat ca se crească și să se dezvolte în păduri.

Închei acest capitol cu dl. Aurelian:

„Oricât ar fi de mărginit comerțul Dobrogei, este învedereat că un viitor strălucit este rezervat. Pozițiunea sa admirabilă între Dunăre și Marea Neagră asigură un loc important în mișcarea comercială a Occidentului cu Orientul. Genovezii, care erau măestri în materie de comerț, înțelesesă atât de bine aceasta situațiune, încât își întemeiaseră în aceasta localitate piețe comerciale din cele mai importante. Astăzi când diferitele națiuni ale Europei caută a-și însuși cât mai mult comercial cu Orientul, România ar fi de vină când n-ar ști să se folosească de pozițiunea favorabilă ce are la gurile Dunării și pe țărmurii Marii Negre”.

XXXII

Eră o seara frumoasă.

Trenul aleargă în zona mare spre Constanța.

Eu îmi alesesem locul lângă fereastra dinspre sud.

În cupeu se mai află ofițerul de la roșiori cu care venisem pe corabie și o damă între 30-35 ani. Cucoana evită orice prilej de a vorbi cu noi. Văzând aceasta, i-am dat bună pace. Poate va fi avut motivele ei pentru ce păstra acea rezervă.

Mă pusei în fereastră pentru a privi ținutul. Dară întunericul interveni și mă lipsi de plăcerea sau zis mai bine de a vedea pustietatea Dobrogei de pe unde mergeam.

Sosim la Medgidia, însă nu putui vedea nimic.

Plecăm, alergăm ca vântul. Era pe la 10 ceasul când, deodată, culoarea cerului azur, începe a se transforma în culoare palidă, iar colo departe peste culmea unui neînsemnat deal apare maiestoașă regina nopții în întregul ei ornament. Priveam tot în acea parte de unde luna își trimitea dalba ei lumină. Dealurile începură a dispărea, iar noi a ne apropia de locul dorit.

Deodată drumul de fier face o cotitură, se încovoie spre nord. În acel moment privirea mi se întâlnește de un fenomen rar, o panoramă la care nu mă puteam sătura de a o privi și a mă delecta de frumusețea ei.

Un râu de argint venea din fundul orizontului, tocmai de la lună și își răspândea strălucirea sa până la noi. La dreapta și la stânga acestui râu se întindea o noapte negru, un întuneric ce se extindea până colo departe, unde cerul cu frumoasele sale stele începea să se ridice de sub orizont, pentru a forma acea sferă azurie, ce procură atâta desfătare pentru ochiul privitorului.

Dar să vă spun ce era acest fenomen. Luna își scălda razele sale în undele Pontului Euxin, care se mișca lin și limpede în mici undulațiuni până la mal, de unde se reîntorceau producând cele mai frumoase reflexiuni.

Pe când gustam aceste rare plăceri, privind panorama frumoasă ce îmi sta înaintea, cufundat în cugete și reflexiuni de tot soiul, ofițerul îmi anunța „suntem la gara Constanței”. Trenul se oprește, o voce cunoscută aud din publicul numeros ce aștepta aici. Era un vechi amic al meu. Sar din cupeu, o îmbrățișare dulce a fost primul nostru salut de o revedere după un timp de aproape zece ani. Amicul meu îmi căuta de cu bună vreme un cuartir bun și ieftin în hotelul Schaff.

De la gară până la hotel am mers pe jos, căci nu este departe, afară de aceea nu capeți trăsură, bagajul l-am expediat prin așa numiții hamali. La hotel am primit chilia în seamă, apoi am ieșit la promenadă pe bulevard.

Orașul Constanța sau Kiustenge este de mare însemnătate atât pentru Dobrogea, cât și pentru România întreagă și prin poziția lui favorabilă are să devină cel mai însemnat oraș de port al României, în timpul romanilor s-a numit Tomis, este acel Tomis unde s-a petrecut poetul Ovi-

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

diu zilele sale de exil. O mulțime de monumente cu diferite inscripțiuni testează înțâietatea acestui, oraș, precum și că a trebuit să se afle în o stare înflorită. Bravul prefect Remus Oprean din acest județ avu fericita idee de a aduna toate aceste monumente de atâta însemnătate pentru istorie și arheologie. Pe timpul domniei genovezilor s-a numit Constanța și a îndeplinit și atunci un rol destul de însemnat.

Orașul Constanța este situat pe țărmul mării între două capuri, Tuzla și Cara-Osman, este un promontoriu și formează un golf adăpostit de vânturile de la nord, însă expus vânturilor de la sud și sud-vest care domnesc cu deosebire în timpul iernii.

Poporațiunea Constanței astăzi nu este mare, nu poate fi mai mare decât până la 6.000, deoarece multă poporațiune turcească a părăsit orașul când românii au intrat în posesiunea acestei țări. Ei se temeau a fi rău tratați de către români, însă mai târziu au văzut cum că s-au înșelat în această temere. Tratarea umană, tolerantă și plină de tact a tuturor funcționarilor trimiși să administreze Dobrogea, au făcut ca mulți emigrați să se reîntoarcă la moșia lor. În timpul cât am petrecut eu la Constanța, nu venea nici un vas de la Constantinopol în portul Constanței, care să nu aducă câteva zeci de familii care se reîntorceau sau pentru a rămâne în Constanța sau pentru a merge la Medgidia, Cernavodă, și alte locuri din Dobrogea. Ce contrast mare între Dobrogea și Bulgaria! Din Bulgaria fugeau de toată ziua cu zecile familiile turcești de groaza cruzimilor bulgare și din cauza nesigurității personale; în Dobrogea se reîntorc și familiile emigrate, ceea ce dovedește cum că turcii se află mai bine sub guvern creștin românesc, decât sub guvernul lor național.

- Ce contrast cu Bulgaria, - exclama și joia „Die Presse” din Viena de la 10/22 august 1880, din care vom extrage unele pasaje și le vom reproduce la acest loc, pentru a dovedi cum că păreriile de mai sus nu sunt exagerate și pornite din mândrie națională, ci sunt bazate pe fapte recunoscute de străini, de aceia care nu au nici un motiv să laude guvernul român și România.

„Din ziua intrării românilor în Dobrogea datează începerea unei noi ere pentru această sărmană țară. Nu este numai încetarea mizerabilei administrațiuni turcești și sfârșirea trecerii rușilor pentru resbel, ci mai mult nepredarea Dobrogei către Bulgaria, care trebuie să fie recunoscută pentru aceasta țară ca o adevărată isprăvire a răului, în Bulgaria toate forțele țării sunt întrebuințate în scopuri de război, pe când în Dobrogea, mulțămă administrațiunii prevăzătoare a guvernului român, poporațiunea poate să se deie cu totul la toate muncile agriculturii și ale comerțului”.

Apoi mai la vale continuă așa:

„Europa, dând aceasta țară românilor, nu le-a făcut tocmai un dar strălucit, dar le-a procurat un obiect prin a cărui administrațiune pot să le aprobe că sunt în stare a le îndeplini misiunea de cultură ce li se cuvine lor în prima linie printre popoarele din Peninsula Balcanică, deci li se va lăsa timp îndestul pentru aceasta, începuturile ce ei a făcut în Tulcea și Constanța vorbesc în favorul lor, în Tulcea comercial, care se află de ani îndelungi în cea mai mare decadentă, a luat un avânt puternic și în Constanța se desfășură o activitate atât de vie, încât nu se poate dori altceva decât ca în acest sens să se mai lucreze încă câțiva ani. Poporațiunea locală, întrucât n-a fost decimată de mizeria rezbelului, se bucură acum de o deplină protecțiune a legii, coreligionarii pot să-și facă diferitele lor rugăciuni fără a fi tulburați.

Poporațiunea Constanței aparține la toate naționalitățile și confesiunile: turci, tătari, greci, români, ovrei, armeni, nemți, francezi, italieni, bulgari, englezi și altele. Aici este reședința județului cu bravul prefect Remus Oprean în frunte, reședința plasei ocol, un tribunal judecătoresc. Se află trei moschei turcești, o biserică armenească, o biserică ortodoxă (grecească), o casă de rugăciune catolică, alta luterană și una ovreiască. Are mai multe hoteluri, dintre care mai amintesc pe următoarele: hotel Gambetta, Danube, Grand Restaurant Francois, România,

¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 84, p. 595-596.

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

Transilvania (acest din urmă căutat îndeosebi de mocanii din Ardeal).

Constanța are afară de frumoasa alee, numită bulevard, de pe țărmurile mării unde în toată seara cântă câte o capelă de muzică militară, mai multe grădini de petrecere, între care amintesc Café Chantant de la grădina orientală și grădina Schaff, unde chiar când am petrecut eu juca o trupă teatrală grecească. Stabilimente de băi erau mai multe, dintre care cele de la sud, din port, erau mai frecventate și mai bune.

Dar se revin la firul întrerupt!

Deși eram încâtva obosit de drum, am preumblat pe bulevard un timp îndelungat, în decursul căruia am făcut mai multe cunoștințe. Și încât mă privea pe mine, aș fi rămas timp și mai îndelungat, aș fi rămas poate nopți întregi pentru că îmi plăcea prea mult a face preumblare la lună pe țărmul mării. Era 11 și jumătate când ne-am despărțit.

Amicul meu, dr. I. C. Drăgescu, actual medic primar în județul Constanța, mă însoți până la hotel, unde am petrecut în grădină numai noi până aproape două ceasuri după miezul nopții. Cel ce a învățat a cunoaște pe Drăgescu, a trebuit să descopere la el o inimă nobilă, un caracter ferm, sentimente românești precum rar se află, un entuziasm și o însuflețire mare pentru orice lucru, orice idee măreață și orice cauză românească. Ideile profesate în scrierile sale compun credeul său, sânt nefățările, sunt adevărate, sunt sânge și carne din trupul său.

XXXIII

În grădina Schaff ne așezasem la o masă. Nimeni nu ne conturbă, nimeni nu ne aleșuia. Totul era în profundă tăcere. Numai luna părea că voiește să ne asculte poveștile, dar și dânsa se ascunde în dosul unor arbori de salcâm. Multe, multe am discutat noi în acea noapte. Aveam fiecare câte un mare magazin de material de povestit ce abia așteptam să-l golim. În un timp de aproape 10 ani s-au schimbat multe. Este din multe vederi interesant a trage câte o paralelă între trecut și prezent și mai de multe ori este instructiv. Câte aspirațiuni mari nu are omul în tinerețe, câte planuri grandioase nu creează în fantasia lui, câte visuri de aur nu cultivă în creierii săi. Realitatea însă, altădată destul de prozaică, i se pune de cele mai multe ori curmeziș în drum și cu un puternic veto nimicește toate aspirațiile, toate iluziunile, toate visurile pline de poezie și fericire. Despre câte visuri frumoase nu am vorbit și noi în acea noapte neuitată! Ne uitam în trecutul nostru ca în o panoramă, din care am învățat a cunoaște și a deosebi trecutul avut în poezie de prezentul avut în dezamăgiri, nemulțumiri și nefericiri.

Luna era aproape de orizont când, nu într-o atît obosiți de povești, nici pentru că am fi terminat materialul, dar din alte considerațiuni, ne-am despărțit pentru a ne revedea a doua zi la dejun în familia amicului meu.

După depărtarea amicului ieșit la țărmurile mării, însă aici era o tăcere ca și în oraș, singure numai undele line ce loveau în răstimpuri regulate în țărmure ca și în vasele din port, conturbau această tăcere atât de fermecătoare. Am intrat în chilie pentru a da și corpului tributul său de repaus însă, dar am cercat a face aceasta. Eram prea agitat, nu puteam dormi. Poate că multele impresiuni ce am cules peste zi, poate conversația atât de scumpă avută cu amicul meu, poate farmecul de care eram cucerit prin prospectul ce mi se oferea la fereastra chiliei mele sau poate că toate acestea laolaltă au influențat atât de puternic asupra mea, m-au pus în o stare de agitațiune atât de mare încât ar fi fost o minune dacă aș fi putut adormi. Dar cunoscându-mi starea mea psihologică, nici nu am cercat se mă fac prietin cu Morfeu, pentru că toată încercarea ar fi rămas fără nici un succes. Dar și cum aș fi putut eu să mă culc în fața unei panorame atât de impunătoare?!

Fereastra chiliei mele era chiar în acea parte, unde luna voia să se ascundă sub orizont, prin urmare lumina lunii era un oaspe ce ocupă mai toată chilia mea.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

Luna era plină. M-am pus în fereastră. Ce păcat, că nu sunt poet ca să descriu barem în parte toate acele plăceri ce mi s-au oferit a le gusta din acest loc, toate impresiunile puternice ce mi-au electrizat întreg organismul. Eu mă aflam la o înălțime de 45-50 metri peste luciul mării, însă pe țărmurele estic al portului și al sinului (golfului) de la Constanța. La baza acestui țărmure erau mai multe edificii în care domina o liniște mormântală. Am descoperit mai târziu cum că aceste sunt fabrici a societății engleze pentru construire de mașini pentru calea ferată, cât și pentru vase de apă (vapor) pentru construire de vagoane, vase, etc. Pe cât era ziua de mare zgomotul în această fabrică, un zgomot de nesuferit, pe atât era acum de mare liniștea. La stânga de la aceste edificii se află mai multe căsuțe mai mici pentru funcționarii portului, iar mai încolo începe un dig lung a se băga în mare în direcțiune vestică și astfel a scuti portul ca un puternic parapet contra talazurilor violente ce par a-și lua repeziunea de la malul nordic al Asiei Mici și, negreșit, ar intra și un port pentru a face multe stricăciuni. În port singur se aflau două vase mari cam în (filele următoare s-au încărcat cu lână bârsănească (mocănească) pentru Marsilia. Pe margini se aflau o mulțime de calcuri sau gondole, iar pe țărmure căsuțele sau colibe gondolierilor. Ca la o distanță de 200 metri, două edificii clădite în marele stâlpi înfățișau pentru privitorul din depărtare niște edificii paludine preistorice (Frahlbauten). Până la edificii duc niște punți asemenea construite pe stâlpi. Aceste două edificii, ce aveau multă asemănare cu casele clădite pe stâlpi, descoperite prin lacurile Elveției, erau cele mai de frunte băi. Una pentru sexul bărbătesc, alta la o distanță de circa 80-100 metri pentru femei. Spre apus de la aceste băi se cârligă țărmurele în formă de arc spre sud. Niște dâlme micuțe se înalță de pe țărmure, în dosul cărora, chiar în acea vreme, cercă luna să se ascundă poate pentru a se duce la odihnă de noapte. Un snop de raze de ai lunii se reflectau până la mine, păreau că voiesc să-și ieie rămas bun pentru acea noapte, pentru ca în seara următoare să ne procure o nouă plăcere când vor ieși din fundul Mării Negre.

Câte idei nu mi s-au preumblat prin cap în fața acestei panorame pitorești, câte gândiri și câte reflexiuni nu m-au ocupat în acea noapte tăcută!

Dispăruse și cel din urmă raz de lună. Luna era așezată în patul ei de noapte. Totul persistă în tăcere, numai undele mării mai conturbau această tăcere prin freamătul produs de loviturile lor când ajungeau la țărmure.

Dar orizontul nici nu apucă a-și lua adevăratul său veșmânt de noapte, căci spre răsărit cerul începu a se lumina puțin. Pricepui numaidecât cum că acea lumină este aurora dimineții, este călăuza de la carul soarelui. Somnul nu-mi veni nici de frică. Ce să fac? Se apropie ziua, era ceasul 3 și jumătate și eu stam tot în fereastră. În urmă am văzut cum că astă noapte am să o petrec în insomnii. De aceea, fără a mă gândi mult, luai hotărârea că după ce am văzut frumoasa și poetica panoramă ce a produs luna în apunerea ei, să văd și ceea ce va produce răsăritul soarelui. Acest plan făcut, la moment mă transpuse în o stare și mai agitată. Deoarece această panoramă nu o puteam privi din fereastra mea, a trebuit să ies din chilie. N-a trecut mult și eram la stradă. Atât în hotelul meu, cât și peste tot locul era cea mai profundă tăcere.

Apuc pe strada pe care venisem seara de la bulevard și în câteva minute eram pe bulevard. Încep a mă preumblă singur, căci suflet de om nu se vedea. Ajung la far, acesta încă nu era stins. În apropierea acestuia mă postez în un chioșc așezat chiar pe malul mării. De aici îmi îndrept privirea spre răsărit, în acea parte unde începuse a se limpezi bine cerul. Așteptam cu multă băgare de seamă dezvoltarea panoramei de dinaintea ochilor. Dar n-a trebuit să aștept mult. O raită albă începea a se înalță spre cer cu iuțeala fulgerului, iar crestele undelor se transformă în o minunată văpaie de foc. Numai un minut mai trecu și mii de raze aurii încep a ieși pe rând din acel centru ca din un focar. O parte umplu spațiul ceresc, alungă și cea din urmă rămășițe a nopții și făcură să dispară toate stelele de pe cer, iar altă parte cădea pe luciul apei de unde producând cele vii reflexiuni spre cer și de aici reîntorcându-se prefăcuse din mare un lung lac de aur, care clocotind și scânteind, creștea mereu până ce ajunse la picioarele mele. Celelalte părți ale mării care, nu că-

*Suveniri și notițe de călătorie
(În Transilvania, România și Dobrogea)*

deau în linia ochilor mei, se transformară în același timp în o mulțime de fețe; la început mai negre, apoi albastre, mai târziu albastre, verzi, în urmă cenușie, terminându-se în bălană.

Fundul orizontului devenise în o puternică flacăără; credeai cum că muntele vulcanic Vezuviu ar vrea să amenințe încă o dată nimicirea celor trei înflorite cetăți romane de lângă Neapole, sau cum că marea s-a prefăcut în un incendiu gigantic. În același timp soarele apare întreg, roșu ca flacăra focului. Discul său era mai mare decât cum îl vedem peste zi când este sus pe cer. Un râu de foc începu să se miște spre mine până ce lovea în stâncă, dar acest râu producea totodată deasupra sa un zid de foc ce se ridică până la înaltul cerului. Marea se părea că salută cu bucurie răsărirea acestui mare și puternic astru și razele lui purpurii primea cu multă plăcere pentru a-i scădea în undele sale. Deodată marea se transformă odată. De colo de la marginea orizontului începe a se răspândi și a se întinde din ce în ce mai larg un tapet de culoare verde deschisă, o față ce o ține peste ziua întreagă¹.

Am privit multă vreme la acest minunat fenomen. Stam pe loc ca uimit. Întru aceea soarele se înălța din ce în ce mai sus și orizontul deveni din ce în ce mai alb, mai luminos. Un farmec părea că dezvoltă soarele în răsărirea sa, căci omenii începuseră a se aduna din ce în ce mai mulți. Bulevardul acuși era bine cercetat. Orașul devenise întreg deștept. Lucrătorii își reîncep lucrurile. Colo se auzeau ciocniturele din fabricile portului, ici zidarii și lemnarii se apucă să-și continue lucrul la marele hotel ce se clădea pe bulevard.

Lumea deșteptată mi-a răpit farmecul, de aceea am plecat. Afară de aceea simții oboseală, aveam lipsă de odihnă.



¹ Familia, Oradea, Anul XVII, 1881, nr. 85, p. 611-612.

Moașa sătească în Sângeorgiul Român (1838-1839)

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

1838¹

1	Maria a lui Clement Buia	1
2	Maria a lui Vasile Șpaimoc	1
3	Nastasia a lui Simion Lazar	1
4	Angilina a lui Ion Andresi	3
5	Floarea a lui Filip Budușan	1
6	Gacia a lui Leonte Pop	5
7	Maria a lui Simion Moni	1
8	Irina a lui Grasiu Mutu	1
9	Nastasia a lui Costan Cârdu	2
10	Docia a lui Todor Cucu	2
11	Nastasia a lui Iacob Șorecău	2
12	Catarina a lui Vasile Abui	2
13	Maria a lui Nistor Anton	1
14	Ana a lui Ion Jarda	1
15	Docia a lui Dimitrie Lazar	2
16	Irina a lui Zaharie George	1
17	Titiana a lui Ștefan Călina	2
18	Ana a lui Pantilimon Nicolai	1
19	Senia a lui Filip Lazar	1
20	Nastasia a lui Grigore Șpitil	1
21	Iftinia a lui Ion Andresi	1
22	Ileana a lui Toader Jarda	2
23	Senia a lui Tănase Anton	1
24	Nastasia a lui Simion Flore	2
25	Maria a lui Vlase George	2
26	Senia a lui Dănilă Floroae	1
27	Docia a lui Tănase Buia	1
28	Palagia a lui Lupul Siminic	1
29	Todosia a lui Login Ciocan	1
30	Iftinia a lui George Budușan	1
31	Ioana a lui Ion Pop Toader	1
32	Maria a lui Natul Nicolai	2

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția Registre parohiale de stare civilă Sângeorgiul Român, dosar nr. 1133, Matricula botezaților 1830-1843, f. 30 v. – 34 v.

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

33	Maria lui Arsente Budușan	1
34	Nastasia a lui Toader Gușa	1
35	Maria a lui Ilie Nicolai	1
36	Căliana a lui Miron Abui	1
37	Maria a lui Anton Râmbulea	1
38	Maria Blagi	1
39	Căliana a lui Savu Mărcuș	1
40	Ileana a lui Gherasim Rățoi	2
41	Șofronia a lui Leonte Marica	2
42	Palagia a lui Ion Șpaimoc	1
43	Titiana a lui Maștei Petroaie	1
44	Maria a lui Ion Utaia	1
45	Docia a lui Tănase Pop	1
46	Ana a lui Ilie Lica, preot	1
47	Catarina a lui Ion Haliță	1
48	Ileana a lui Vasile Petri	1
49	Maria a lui Arsente Pop	1
50	Ileana Varvari	1
51	Irina a lui Petre Pop	1
52	Titiana a lui Tănase Pop	2
53	Nastasia a lui Flore Buia	1
54	Ileana a lui Izidor Lușor	1
55	Maria a lui Nicolai Gagea	1
56	Iftinia a lui Grigore Andronesi	1
57	Todosia a lui Arsente Ion Pop	1

1839¹

1	Varvara a lui Maștei Berci	1
2	Ileana a lui Natul Rățoi	1
3	Ioana a lui Toader Șteopoaie	1
4	Titiana a lui Tănase Pop	2
5	Senia a lui Vasile Oania	1
6	Maria a lui Vasile Șpaimoc	1
7	Todosia a lui Mihai Lazar	1
8	Nastasia a lui Dumitru Borgovan	1
9	Maria a lui Solomon Șorobetea	2
10	Maria a lui Arsente Budușan	1
11	Maria a lui Filip Budușan	1
12	Todora a lui Ștefan Flore	1
13	Tinica a lui Maștei Buia	2
14	Iftinia a lui George Budușan	1
15	Catarina a lui Vasile Nistor Abui	2
16	Ileana a lui Nica Covaci	1

¹ SJANBN, f. 34 v. – f. 39 f.

Moașa sătească în Sângeorgiul Român (1838-1839)

17	Palagia a lui Roman Măriuș	1
18	Mândriana a lui Iancu	1
19	Catarina a lui Ion Haliță	2
20	Nastasia a lui Costan Cărcu	2
21	Iftinia a lui Cosma Buia	1
22	Parasca a lui Toader Nicolai	1
23	Docia a lui Ioan Cărcu	2
24	Nastasia a lui Flore Buia	3
25	Maria a lui Vlase George	2
26	Nastasia a lui Iacob Șorecău	2
27	Francisca a lui Em. Pop	1
28	Nastasia a lui Vasile Lat	1
29	Irina a lui Petre Pop	2
30	Irina a lui Zaharie George	1
31	Nastasia a lui Larion Isipoae	1
32	Irina a lui Ion Ononoie	1
33	Maria a lui Maștei Mărcuș	1
34	Senia a lui Iacob Mărcuș	1
35	Gacia a lui Leonte Pop	4
36	Docia a lui Dumitru Lazar	3
37	Parasca a lui Cosma Oania	1
38	Căliana a lui Ieremie Șteopoaie	1
39	Gacia a lui Vasile Gagă	1
40	Nastasia a lui Iacob Nițu	1
41	Maria a lui Natul Nicolai	1
42	Maria a lui Simion Moni	1
43	Ogenia a lui Ion Andresi	1
44	Docia a lui Mihai Varvari	1
45	Senia a lui Daniel Șteopoaie	1
46	Ana a lui Filip Jarda	1
47	Irina a lui Zaharie Pinti	1
48	Irina a lui Ion Boboroi	1
49	Nastasia a lui Grigore Zaharie	1
50	Maria a lui Vasile Ion Pop	1
51	Maria a lui Nicolai Arsente Pop	1
52	Senia a lui Costan Mutu	1
53	Nastasia a lui Vasile Șpaimoc	1
54	Ana a lui Ilie Lica, preot	1
55	Irina a lui Terente Puițău	1
56	Nastasia a lui Grigore Șpitil	1

Trupa Bârsan arestată

- Un nou atentat la cultura noastră -

Am anunțat și noi că dl. și d-na Bârsan vor merge la Sângeorgiul românesc să dea două reprezentanții teatrale. Ne-am ocupat de mai multe ori în coloanele acestui ziar de importantul turneu al soților Bârsan care de vreo câțiva ani săvârșesc la noi o operă culturală de mare valoare. Ei sunt doar singurii noștri actori de profesie care, înzestrați fiind și cu remarcabile talente de teatru, cutreieră micile noastre centre, răspândind frumusețea cuvântului românesc, deplin conștienți de înalta misiune națională ce trebuie să o aibă mica și modesta noastră scenă. Soții Bârsan în fiecare vară au venit la noi. Însuflețiți și neobosiți, jucând în săli scunde, pe scene improvizate pe butoaie de bere, inspirând însă cel mai desăvârșit respect față de arta lor românească aleasă.

Era imposibil ca frumoasele năzuințe naționale ale artiștilor noștri să nu fie înscrise în cartea neagră a paznicilor ideii de stat maghiar. Se putea ca numele acestea să nu fie trecute la condică, tocmai fiindcă de ele este legată cea mai serioasă încercare de a ni se da un teatru ridicat la nivelul artei adevărate? Noi nu ne îndoiam despre aceasta. Cunoaștem mentalitatea stăpânilor noștri, străjerii crunți la poarta civilizației, pe care nu o lasă să intre nici în sufletele noastre, nici să se lege de ei. Ne așteptam în orice moment să se interzică continuarea turneelor soților Bârsan. Nu ne așteptam însă ca autoritățile noastre care au dat, ce e drept, adeseori semne de o întunecată barbarie, să procedeze într-un mod atât de brutal față de artiștii noștri iubiți, care la 1 August au fost deținuți la Dorna și escortați la Bistrița cu jandarmii, între sulite, ca niște hoți de rând. Aceasta întrece orice margini ale cuviinței. Faptul acesta care denotă cea mai murdară interpretare a atribuțiilor puterii, trece peste obișnuitele noastre experiențe în privința aceasta. Știam că la alegeri poți fi străpuns de slugoi tâmpiți ai guvernului, știam că poți să fi împușcat pentru manifestarea sentimentelor tale naționale și intrase în obiceiul nostru de a nu ne mai impresiona înfundarea temnițelor de către purtătorii cinstiți ai condeiului românesc. Nu îndrăzneau însă nici să ne imaginăm că ar putea să fie legați în fiare și niște blânzi slujitori ai artei nobile, lipsită de caracterul de adevărat război al culturii noastre electorale.

Iată că s-a întâmplat însă și aceasta spre desăvârșita noastră edificare și spre deschierea completă a guvernelor ungurești, care și-au dat în cazul acesta nu se poate mai bine pe față toată dușmănia oarbă ce o poartă culturii noastre. Noul atentat la cultura noastră îl denunțăm publicului nostru, care va câștiga prin el un nou prilej de îndârjire împotriva asupritorilor noștri nesăbuiți. Totodată facem apel la conducătorii Societății noastre de teatru să nu întârzie de a rezolva odată definitiv chestia trupei noastre teatrale. Cazuri ca cel de la Oradea și al d-lui Bârsan ne impune în mod imperios aceasta.

Înainte de a da cuvânt corespondentului nostru, ținem să amintim că, atât domnul, cât și doamna Bârsan, sunt cetățeni ungari și că prin urmare actul jandarmeriei din Rodna este pe cât de brutal, pe atât de ilegal.

Iată ce ne scrie corespondentul nostru:

Sângeorgiul-român, 1 August 1911

În turneul său de apostolie culturală, artistul nostru Zaharia Bârsan, împreună cu doamna și cu d-șoara M. Brasoveanu a venit ca și într-alți ani la băile de la Sângeorgiul-românesc.

Sângeorgiul-românesc e așezat în nord-estul Ardealului lângă drumul ce duce prin pasul Rodnei în Bucovina. Comună mare românească, cu băi de un efect admirabil, cercetate de români, jidan și câțiva țărani sași.

Trupa Bârsan arestată

Zaharia Bârsan a plănuit două reprezentațiuni teatrale, una în 2 și una în 3 August. S-au făcut și afișele, dar s-a înștiințat administrația, aceasta n-a voit să deie permisiune decât pentru o reprezentațiune, nu pe una din zilele hotărâte, ci numai pe 31 Iulie, și aceasta numai după vreo trei alergări pe la pretorele Hodzsa din Rodna.

Reprezentațiunea teatrală a succes ca și într-alte locuri. S-a jucat: „Ursul” și „Liniștea casei”, două comedii, iar la urmă dl. și d-na Bârsan au declamat poemul epic: „Carmen seculare” de Anghel și Iosif.

Nu voiesc să apreciez succesul artiștilor noștri, las aceasta celor mai competenți.

Azi, în 1 August, trupa Bârsan a plecat prin pasul Rodnei spre Vatra Dorna în Bucovina, unde încă s-a proiectat să țină mai multe reprezentațiuni.

Ajungând în Rodna dl. și d-na Bârsan, precum și d-șoara Brașovean, sora d-nei Bârsan, au fost deținuți de jandarmi care, încă azi, îi escortează la Bistrița pe motiv că poemul „Carmen saeculare” cuprinde agitație și prin declamarea lui artiștii noștri au primejduit existența statului unitar maghiar.

Notez că la reprezentație au fost numai români, denunțul l-a făcut notarul român din Sângeorgiul-românesc.

Sursa: *Tribuna*, Arad, Anul XV, 1911, nr. 159, p. 3-4.



DIN GRANIȚĂ

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

Din Iași au pornit totdeauna faptele mari. Partea cea mai simpatică a acestui oraș, a rămas cu patriarhalitatea trecutului, cu gospodării liniștite, cu case modeste cu șindrila înnegrită de vremuri, cu cerdacuri melancolice ce spun parcă povești de demult și cu grădinițe zâmbitoare pline cu rozmarin, zarnacadele și ochiul boulii.

Ca și un bătrân păstrător a celor apucate de el de la părinți, așa și Tătărașii s-au împotrivit celor care voiau să-i știrbească din frumusețea și românismul adevărat. Cuibul acesta nu s-a molipsit de pretinsa modernizare, ci a rămas liniștit, deoparte, sărac, numai cu poezia și sufletul moldovenesc plin de bunătate. Mahalaua Tătărași mai respiră mult din viața de odinioară răspânditoare de farmec și sănătate sufletească.

Și nici nu se putea altfel ca de aici, din inimile nepervertite ale moldovenilor, oameni năcăjiți dar risipitori de ideal, să nu pornească o lumină că lăuzitoare spre cultură: Ateneul popular.

Și ceea ce ar trebui să îndeplinească dar se nesocotește de instituțiile bogate și mai cu seamă de oficialitate, înfăptuiește acest Ateneu și arată tuturor că acolo unde e înțelegerea vremii nimic nu este împotrivate.

Între altele, Ateneul și-a ales calea bună: cunoașterea pământului românesc prin călătorii. Văile și munții, cetățile și mănăstirile, locurile istorice și mormintele sfinte ale neamului vorbesc mai mult decât orice carte, când sunt văzute de aproape și înțelese.

Toată propaganda politică din Moldova de peste Prut - bunăoară - nu înseamnă nimic pe lângă conștiința națională ce o trezește Ateneul din Tătărași, în sufletele basarabenilor, când vin și pipăie și văd cu ochii lor Țara Românească în lung și-n lat.

În vara anului acesta 400 de moldoveni, dintre care jumătate de peste Prut, cu Ateneul, au colindat prin Ardeal, prin ținutul Maramureșului și li s-au înălțat sufletele pe pământul mănăstirilor al slăvitului Domn Ștefan cel Mare și Sfânt.

Din călătorie învățămintele au fost folositoare. Inimile acelor care s-au întâlnit s-au înțeles prea bine și emoțiile nu vor fi uitate. N-a fost nevoie de tălmăciri, nici de ispravnici să învețe norodul ce să vorbească, nici de cei mai chiaburi țărani scoși în vatra satului cu sumane noi, ci a fost spovedania fratelui către frate.

Și ce a văzut fiecare a fost clar. Bogății pământești pretutindeni; munți încărcăți cu aur. Și maramureșenii săraci. Gospodăriile lor neomenești și triste. Trupuri istovite de muncă și ochi plini de jale parcă n-ar mai purta în ei dorul de ogoare noi ca și descălicătorii Moldovei. Un izvor de vitalitate românească aproape sec de vitregia vremurilor. Și plutele duc averi și nu sunt ale lor și buștenii se rostogolesc din munți și nu sunt ai lor și codrii plâng iar fereștrăile răspândesc cântecul pustiului.

Și de cealaltă parte a Carpaților lucrurile nu stau mai bine. E o întrecere de a secătui tot ce e bogăție națională. Automobilele duc în goana lor rapacitatea corbilor străini de sufletul românesc. Și bisericile înălțate de strămoși parcă se tupilesc, voind de durere să intre în pământ. Zidurile acestea vechi și mormintele din mănăstiri, nu vorbesc oare îndrumătorilor? Și raza de la un apus de soare se joacă în crucea aurită de pe clopotnița seculară, e semnul că se începe a stinge

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

o viață mășteră românului și alta bună îi va lua locul. Nu va mai îngădui altarul de la Putna, ca somnul de veci al apărătorului Creștinătății, să fie tulburat de sirenele fabricilor din apropierea mănăstirii și-n zilele de rugăciuni către Dumnezeu.

„Cuibul meu” nu va mai fi scris ca o sfidare pe palatul milionarului străin de sânge și de lege cu arcașii lui Ștefan, - ci va veni vremea când „cuibul meu” nu va însemna al străinismului, ci „cuibul meu” al românismului ...

Constantin Cehan-Racoviță¹

Grandioasa primire de la Năsăud

Putem cu bucurie aștepta sosirea în Năsăud, orașul de copilărie al marelui poet George Coșbuc, născut în satul Hordou. Știam că vom intra în districtul care conține cele 44 comune grănicerești, ce au fost și sunt stăpânite și astăzi de foștii grăniceri ai regimentului 2 de graniță, înființat de Maria Tereza.

Ziare deși cu întârziere, însă obținuserăm în Baia Mare cu suficiență. Mare bucurie ne-a produs la toți apariția în gara Baia Mare, a prietenului Constantin Cehan-Racoviță, un român dintr-o bucată și un foarte talentat scriitor, care cu bunătatea ce-l caracterizează ne-a distribuit la toți câte un nu măr din gazeta clujeană „Cultura Po poporului”, al cărei prim-redactor este. A plăcut mult la toți articolul d-lui prof. C. Stamboliu care, vorbind des pre excursia noastră, ne împrăștiă multe din lucrurile văzute, oferindu-ne în același timp un indicator pentru cele ce aveam să întâlnim în viitor. Personal, eram și mai mulțumit, că puteam fi în plăcuta tovărășie a unui coleg de redacție, cu care în adevăr am împărtășit tot restul drumului cele mai plăcute impresii.

Sosim în gara Năsăud la orele 4 și jumătate ziua, deci cu o oră întârziere. Mii de glasuri în special sătești, și care veniseră să ne primească la gară, erau acoperite de fanfara pompierilor locali. În un moment de mare emoție și adevărată sinceritate să vezi pe falnicii năsăudeni, îmbrățișându-se cu basarabencele noastre, sau pe frumoasele năsăudence în pitorești costume naționale la braț cu mândrii moldoveni. Mărturisim fără un pic de înconjur că primirea de la Năsăud a întrecut toate așteptările, fiind una din cele mai frumoase din cursul călătoriei. Studenții au fost la înălțime primindu-ne cu steaguri tricolore și cu cântece patriotice, intonate de corul lor. Figura simpatcă și graiul neaoș moldovenesc a bătrânului și respectatului primar Augustin Anton, vor rămâne în amintirea tuturor excursioniștilor. Cuvintelor sale de român adevărat, răspunde înfrigurat de entuziasm fratele Ifrim. Apoi în cortegiu ce nu mai ia sfârșit, cu muzica și corul studenților în frunte, cu steagul Ateneului căruia se alăturaseră steagul liceului, al comunei, al studenților, al corporației meseriașilor și altele, cu mii de săteni cari veniți la iarmarocul anual, rămăseseră o zi în plus așteptând sosirea noastră, pășim în cea mai bună dispoziție spre primărie. Simțim cu toții că suntem într-un oraș unde cei 4.000 de locuitori, formează populația compactă a românilor. În drumul spre primărie trecem prin arcuri de triumf. Mergem pe un drum larg și bine pietruit. De o parte și alta a drumului zăresc impozante clădiri ale școalei de meserii, a liceului „George Coșbuc”, a școalei normale aflate în localul fondului grăniceresc, unde odinioară era o școală de cadeți, a școalei secundare de fete, a diferite bănci, hoteluri ș. a. La primărie, aflată în fața pieței cea mare unde se face și iarmarocul anual, are loc recepția. Din balconul aflat la al doilea etaj vorbesc d-nii V. Bichigian, directorul liceului, Stamboliu din comitetul Ateneului și un învățător din partea basarabenilor, după care se încinge o horă mare, jucată de mii de săteni. Lacrimi curg din ochii țăranilor năsăudeni care mărturisesc că niciodată nu le-a mai fost hărăzită o așa de mare

¹ *Cultura Poporului*, Cluj, Anul V, 1925, nr. 130-131, p. 3 (Articolul se intitulează „Moldovenii în Ardeal”).

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

bucurie. Peste măsură de entuziasmați, continuăm jocurile dând-o în *Brăuleț* și apoi în *Someșeană* un joc nou pe care l-am învățat cu toții atunci și pe care l-am mai juca și aiurea, dacă modernii dansatori de saloane ne-ar solicita asemenea sacrificii.

Se apropie seara, așa că suntem nevoiți să rupem jocul, spre a vizita ce era mai însemnat și ce se mai putea vedea până la masă. În imediata noastră apropiere aflându-se biserica greco-catolică, nu ne ostenim prea mult vizitând-o însoțiți fiind de profesori, studenți și cercetași care de altfel ne împărțiseră la gară și un program tras la pastă, de modul cum va decurge programul nostru acolo.

Capăt între altele prețioasă știre, că românii năsăudeni, au avut timp de 200 de ani ascuns, un drapel al lor în zidurile bisericii - ce n-a putut fi descoperit de unguri oricât l-au căutat ei - și care însă fiind scos în anul 1918, a fost predat de români cu mare cinste regimentului 81 infanterie. De la biserică ne îndrumăm către marele local al liceului „George Coșbuc”, aflat în reparație. Chiar la intrare se află un soclu de piatră, deasupra căruia va fi inaugurat în luna octombrie acest an, bustul lui George Coșbuc. Vor fi serbări mari și de pe acum am fost rugați să luăm parte și noi moldovenii.

La acest liceu, care are muzeu, săli de fizică, biblioteci pentru profesori și elevi, săli de desen, gimnastică ș. a., a învățat mitropolitul Nicolae Bălan, al Ardealului și patriarhul nostru Miron Cristea. De asemenea aici a învățat George Coșbuc. Fondurile grănicerești fiind încă în ființă se vorbește de construcția unui mare internat. Pe drept cuvânt în privința școlilor Năsăudul poate fi comparat cu Blajul cultural.

Locuitorii sunt voinici, sănătoși și bine înstăriți. Cu toate acestea mulți își aduc încă aminte cu groază de anul 1922, când o rupere de nori, a inundat orașelul, dărâmând multe case din temelie și ucigând, în afară de vite și păsări, un număr de 23 de oameni. Se mai vizitează fabrica de bere și alte clădiri, după care împreună cu fruntașii orașului, între care număr cu plăcere și pe un tânăr preot Coșbuc, nepot al marelui poet, luăm în localul școlii de meserii o masă bună oferită de comună și la care au participat 500 de persoane.

Aici la Năsăud avem plăcerea să dăm peste prietenul profesorul V. Todicescu, care a și conferențiat în acea seară, cu prilejul celei de a 8-a șezătoare dată în localul liceului „George Coșbuc”. Oricât era de încăpătoare sala liceului a fost imposibil să cuprindă miile de săteni care au venit seara la șezătoare. Mulți din săteni spuneau că de ce am lăsat liberă intrarea, căci ei ar fi dat bucuroși chiar 20 lei de persoană pentru un bilet, la o așa de frumoasă serbare.

Cred din contra că a fost un bine când la o primire și masă așa de bună, s-a făcut sacrificiul de s-a renunțat la beneficiul bănesc din acea seară. D-l Todicescu a vorbit tocmai despre Coșbuc și a citit din povestitorul Creangă, cum nu mai d-și știe să citească. D-na Natalia Profir a recitat cu un deosebit farmec „Nunta Zamfirei”, poemul lui Coșbuc care a făcut asistența să tresalte de bucurie și să aplaude furtunos.

La începutul șezătoarei îndată după Imnul Regal, a vorbit dl. director al Școlii Normale Sandu Manoliu, care laudă activitatea Ateneului și aduce omagii d-lui Ifrim și a răspuns dl. Ifrim mulțumind și preamărind opera mare lui poet al țărânimii, George Coșbuc. După șezătoare s-a oferit o nouă gustare oaspeților, servindu-se torturi, fructe și vin din belșug.

La gustarea de după reprezentație au vorbit mai mulți distinși domni profesori și studenți năsăudeni, răspunzându-li-se de către d-nii Stamboliu și Todicescu. Ba încă se începuse și dansul, astfel că șezătoarea a continuat multe ore după miezul nopții și nu s-ar mai fi terminat până la ziuă, dacă la mijloc nu era oboseala care ne doboră și grija programului de a doua zi de la Bistrița.

Și la această șezătoare corul, artiștii, soliștii și deliciul sălii, Țărcuș, au fost rechemăți de nenumărate ori la rampă. Găsesc momentul prielnic de a aminti că programul acestei excursii a fost așa de bogat, încât nopțile nu se putea dormi decât prea puține ore, lucru ce făcea ca mulți să fie obosiți. Propun ca pe viitor să fie unele etape de câte două zile spre a se putea repauza excursioniștii și, în special, acei care se produc, cum e corul, artiștii și alții.

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

Sosirea la Bistrița, locul de naștere al lui Andrei Mureșianu

Miercuri 2 septembrie, pe la orele 7, conduși de mulți din prietenii ce ne întâmpinaseră cu o zi înainte, în sunetele muzicii și entuziasmul tuturor, pornim către Bistrița. La Năsăud, ca și la Bistrița, am avut de admirat grădini întregi de flori și livezi pline de fructe. Ne spuneau unii săteni că merele pe aici se vând cu mierța care costă câțiva lei. Printre acei care ne-au condus la gară a doua zi au fost și d-nii: Virgil Șotropa, Iulian Marțian, Vasile Bichigian, Dr. Al. Ciplea, Vladimir Macovei și alți simpatici scriitori erudiți și redactori ai revistei istorico-culturale „Arhiva Someșeană”, din ale cărei numere posed și subsemnatul două. Este o revistă de mare erudiție și o recomand cu plăcere doritorilor de cunoștințe noi pe terenul istoric. Nu la mulți kilometri de Năsăud, dăm de gara Ilva Mică, de unde se lucrează de zor la o cale ferată ce va lega acea regiune cu Vatra Dornei și apoi dăm de gara Beclean, unde în apropiere fiind o fabrică de bastoane, mulți din excursioniști își varsă o parte din prisosul pungii lor.

În gara Bistrița sosim pe la orele 10 și suntem primiți absolut de toate autoritățile, în frunte cu generalii Lecca și Cănciulescu din Vânătorii de munte, de prefectul Solomon Haliță, președintele tribunalului D. Zaharia, protopopul Pletosu fost profesor al patriarhului nostru, la liceul din Năsăud, de întreg corpul ofițeresc, de magistrații și avocații baroului local, de societățile culturale locale, studențime și o sumedenie de binevoitori cetățeni, chiar și sași. Figura de adevărat patriarh de vârstă a preotului Știubei stârnește atenția celor prezenți care se grăbesc în semn de respect să-i sărute mâna! Sfinția sa sărută în numele ateneiștilor pe prefectul Haliță, un fiu al Iașului și d-sa. După scoborârea noastră din vagoane, se oferă un splendid buchet de flori de d-ra studentă Andreea Zaharia, d-lui președinte Ifrim.

Aveam de ce ne mândri, căci doar sosisem în orașul ce este locul de naștere al marelui nostru bard național de la 1848, Andrei Mureșianu. Cum sosisem cu întârziere ne-am și încolonat repede într-un cortegiu foarte impozant, pornind spre locul unde urma să aducem mulțumire lui Dumnezeu.

Pentru că am și intrat în orașul o adevărată grădină de flori să-mi fie permis a potoli curiozitatea cititorului cu o parte din rândurile aparținând aceleași măiestre pene a academicianului prof. Simionescu, aflate la pag. 39-41 din minunata sa carte, de care am pomenit de mai multe ori până acum: „E vorba de Bistrița-Năsăud, orașul liber regesc, cum stă anunțat pe o tablă mare la intrarea drumurilor principale în ea. M-a atras mai mult decât oricare alt oraș din Transilvania, plin de așezăminte vechi.

De Bistrița se leagă numele lui Petru Rareș, domn atât de întreprinzător în cât a ajuns până la Feldioara. În cuprinsul ei, Mihai Voievodul, adunase armată pentru ca să o îndrepte înspre Moldova sau chiar Polonia. De Bistrița se leagă cele două cetăți vecine Ciceul și Cetatea de Baltă, stăpânite o bucată de vreme de Domnii Moldovei.

Din ea au pornit acei neîntrepuți meșteri în zidărie care erau căutați, chemați, rugați. Tot Petru Rareș a început să-i aducă. Pe unul din ei, Ion Zidarul, îl urmărește până-n pânzele albe pentru datorie. Procesul început la sfatul Bistrița, continuat în fața Universității săsești din Sibiu, se termină abia pe vremea lui Lăpușneanu, înaintea împăratului Ferdinand I. Cu meșteri bistrițeni zidește Petru Rareș biserica din Roman, Lăpușneanu, Baia domnească din Iași, Petru Șchiopul mănăstirea Galata. Și pe vremea lui Vasile Lupu ori a lui Duca Vodă, meșteșugarii bistrițeni contribuiseră la înălțarea și împodobirea monumente lor noastre de artă. Aproape ce era Brașovul pentru Țara Românească, era Bistrița pentru Moldova. Aici în satele nemțești, cu biserici mari, am văzut întâi minunea obișnuită în satele din apus. Pe marginea șoselelor sunt numai meri încărcăți de mere, căci nimenea nu se atinge de ele până ce se coc, când formează bunul obșteșc. Toată regiunea este dominată de vârfurile înnegurate ale munților Rodnei, ce se ițesc dinspre mia-

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

ză noapte. „Orașul liber regesc”, a rămas neschimbat cuib săsesc. Liniștea îi e caracteristică.

Nu după multe minute de mers și bucuroși că n-a început ploaia încă, ajungem în curtea bisericii românești; un fel de capelă modernă, situată provizoriu în localul protoieriei. Este destul de mică și nu prezintă interes istoric căci și icoanele, picturile, veșmintele ș. a. sunt cam cele mai noi. Cum n-am fi încăput toți înlăuntru se ia buna măsură ca Tedeumul să aibă loc în curtea bisericii, destul de mică și dânsa. În adevăr, e foarte mișcător momentul, când cu toții descoperiți și în cea mai pioasă atmosferă ascultăm glasul fermecător al preoților ce oficiau, cât și răspunsurile înălțător redade al corului ce răspundea. Ți-era mai mare dragul să vezi mici elevi excursioniști, prinzând la pieptul bătrânilor cocardele noastre tricolore ori fetețe drăgălașe oferind flori oaspeților moldoveni. Slujba religioasă terminată, era cel mai prielnic moment să curgă lacrimile de bucurie și să se dea năvală sentimentelor ce pe toți ne stăpâneau.

Și iată că cuvântările încep. Vorbesc mai întâi preotul Pletosu și generalul Lecca, în numele bisericii și armatei, care salută în noi pe reprezentanții culturii reale, pe adevărații soli ai sufletului românesc. Le răspunde dl. profesor Ghibănescu, aducând cuvântul frăției și idealismului ce stăpânește sufletul fiecărui moldovean. Mai înălțați ca oricând, smeriți pelerini încolonați din nou, purced prin orașul ce are ascunse atâtea comori frumoase. Ne îndreptăm pașii în primul rând spre biserica greco-catolică, un monument istoric, cu străvechi renume.

În adevăr, o biserică mare și fără turnuri sau clopotniță ne stă în față. Aceleași glasuri autorizate, care la vizitarea micii capele ortodoxe, ne asigurase că s-a început strângerea de fonduri pentru construirea unei măreței catedrale, ne dădeau explicații asupra bisericii greco-catolice. Ni se spune între altele - și unele inscripții și documente ne confirmau aceasta - că această biserică ar fi datând de peste 6-7 secole, că a fost cumpărată de bistrițeni în 1894 de la ordinul Minorităților căruia aparținea și că ar fi suferit mai multe adaosuri și restaurări dintre care ni se citau cele de la 1520 și 1909. Particularități la această biserică se pot observa:

1) în locul catapetesmei de la noi ce este situată în fața altarului și pe care se află pictate chipuri de sfinți se găsește un iconostas vechi de sute de ani, cu statuile sfinților Petru și Pavel în marmură de o parte și de alta a ușii împărătești, special tăiată (asemenea ușă în mijlocul iconostasului, corespunzătoare ușii noastre împărătești, nu se întâlnește la bisericile catolice din Roma) și al doilea în partea dreaptă a bisericii când ești cu fața la intrare, se păstrează pe una din laturi chipuri de sfinți, pictate de sute de ani probabil de meșteri italieni. Alături de un istoric de sigur, poți descifra multe amănunte și învățăminte ce un profan nu ți le-ar putea oferi. Ar fi de dorit mai multă grijă din partea autorităților și a tuturor forurilor competente, căci cu toate că acele picturi sunt oarecum protejate de niște obloane de lemn, totuși ploaia se scurge prin partea de sus, după cum am constatat personal, în vizita ce am făcut-o în tovărășia unui profesor de liceu. Corul, prin cele câte va cântece religioase, a pus la încercare ecoul bisericii, dar a atras și admirația bistrițenilor ce ne însoțeau și care au fost foarte plăcut impresionați de calitatea coriștilor noștri. Timpul scurgându-se repede - parcă ne făcea în ciudă - luarăm toți direcția spre cazarma regimentului de infanterie, unde de altfel s-au luat amândouă mese din acea zi. Rămânem foarte recunoscători corpului ofițeresc în frunte cu dl. Lt. colonel Petrescu - o veche cunoștință a mea de la Cernăuți - care, cu un tact și bunăvoință, au făcut ca toți să fie serviți în condiții cât se poate de bune. Unii reprezentanți ai autorităților ne-au făcut plăcerea să ia masa cu noi, lucru ce a determinat de sigur ținerea de toasturi.

Au vorbit prefectul Haliță, profesorul Todicescu, un învățător și un student basarabean, al căror nume îmi scapă deoarece când se lua masa de seară, cea cu discursuri de către excursioniști, lipseam, fiind invitatul împreună cu un prieten profesor, familiei Zaharia, președintele tribunalului. N-am nici un fel de interes și nici nu citez a aduce elogii familiei Zaharia, deoarece dl. președinte Zaharia este destul de cunoscut în lumea juridică, în calitatea sa de colaborator la diferite reviste de drept, iar d-na Zaharia o foarte inimoasă și nobilă doamnă, destul de cunoscută încă de pe când era viceprezidenta Casei Naționale „Viitorul” din Vaslui.

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

Ne-a apucat amiaza fără să ne ploaie, așa că profitând de un timp bun, procedăm la vizitarea a diferite clădiri și fabrici, pentru a ne opri toți să respirăm o clipă, aerul curat și parfumul de flori. Ni se spune că din acest parc se dă direct într-o pădure care te duce hăt departe către munți. Amurgul serii ne face atenți asupra orei târzii, alungându-ne către masă și apoi către sala germană, unde s-a dat a noua șezătoare.

Sala plină, astfel că multe persoane și întreg orfelinatul de fete al cărui șef este d-rul Pahone, de care am auzit numai lucruri bune, au trebuit să stea în picioare. Rar mi-a fost dat să văd așa mare însuflețire. A fost după mine una din cele mai reușite șezători. A vorbit dl. Ghibănescu: „Despre însemnătatea legăturilor sufletești închegate prin acțiunea Ateneului”. S-a reprezentat același program artistic. Maestrul dirijor V. Popovici, d-ra Cogălniceanu, d-na Eliza Ciolan, Natalia Profir, d-nii Ștefanovici, Barbu, Antoniu, Ciolan, Vasiliu, Porfir, Popovici, Țărcuș, au fost chemați de nenumărate ori la rampă. Dar sfârșitul ne-a întristat inimile. Trebuia să plecăm la ora 2 jumătate noaptea din gară și afară ploua torențial reținându-ne la teatru. Nu mi-a părut tocmai rău, căci am fost în societatea d-lui general Cănciulescu, o veche cunoștință și o activă figură pe terenul cultural, cu care am dezbătut multe probleme de ordin social.

Spre Susenii Bârgăului și Prundu Bârgăului. Sărbătorirea memoriei lui George Coșbuc în prezența d-nei Coșbuc, soția sa

Ne luăm inima în dinți și profitând de faptul că ploaia se mai încetinise, luăm drumul gării, unde ne aștepta trenul nostru special. La ora fixată și fără ca să putem adormi, plecăm spre gara Susenii Bârgăului, unde avem să părăsim garnitura noastră de la Iași, spre a ne îmbarca în trenul electric, ce avea să ne poarte către Vatra Dornei.

Reușim să ațipim ceva când sosiți în gara Susenii Bârgăului, suntem treziți de un tren electric, ce pornea în zori de zi către Dorna, cu un prim transport de ai noștri. Nu ne prea deranjăm, căci cum eram uzi de ploaie, doream să ne mai uscăm și afară de aceasta să mergem în plină zi să trecem Carpații.

În consecință, ne continuăm somnul până pe la ora 6 dimineața, când începem debarcarea cu tot calabalâcul, afară de paie pe care le-am lăsat în vagoane. A trebuit să ne despărțim cu greu de trenul care ne procurase atâtea plăceri și cu care nu aveam a ne mai întâlni, căci până la Dorna Helgii meraserăm cu trenul electric, iar de acolo spre Vatra Dornei cu o altă garnitură trimisă special din Iași ca să ne aștepte. S-au schimbat multe glume în cele câteva ore de așteptare, până ce la ne-am și fotografiat în una din cele câteva ore de așteptare, până ce la ne-am și fotografiat în una din cele mai interesante poziții în mijlocul bagajelor de care nu ne mai despărțeam. Pe la 9 jumătate, dimineața, ne îmbarcăm și în mai multe transporturi, ajungem la stația Prundu Bârgăului, unde am fost salutați de autorități, de populație multă și de văduva poetului Coșbuc aflată în vilegiatură la niște rude ale defunctului. Pe peronul gării, printre alții, zăresc pe Iulius Suceava, parohul ortodox, preotul Zagrai, ruda și gazda d-nei Coșbuc, Victor Varna și Vărășmaș Machidon, reprezentanții primăriei, Simeon Pahomie, D. Gheorghiu și Ilarion Bogza, directori de școală, inginer Toma, d-ra Leontina Beșa directoarea școalei de fete și fiica preotului Beșa, la care președintele Ifrim trăsesese în gazdă cu 15 ani în urmă când, ca student, colindase ținuturile acestea. Încep cu intelectualii locului o discuție asupra originii cuvântului Borgo. Mi-se dau mai multe explicații dintre care rețin următoarele:

- 1) că ar veni de la slavonescul Bârgo ce înseamnă claie mare de fân,
- 2) de la germanul Burgau ce înseamnă poiana castelului și, în fine,
- 3) de la pârlul Bârgău, ce curge prin partea locului.

Moldovenii în ținutul Bistriței și Năsăudului

Tot pe aici curg, împreunându-se apa Bistriței cu a Tihei. De altfel este și o gară cu numele de Tiha și chiar un platou mare și aproape tot așa de înalt ca și plaiul Tabla Buții din Muntenia la 1400 m. înălțime. Mi se mai vorbește de niște urme de tranșee ce ar fi datând de pe timpul revoluției de la 1848, precum și de niște urme de mine ce ar fi existând în munții Heniu și Dalbidona din imediata apropiere.

De asemenea aflu că ar exista prin partea focului urme din zidurile unei cetăți ce ar fi fost construită contra tătarilor, cât și de niște urme de vulcani ce ar fi existând în munții locali, Heniu, Miroslava și Casar. Fiind organizată o șezătoare, ne îndreptăm cu toții cu o muzică locală în frunte în piața orașului unde era o scenă special ridicată. Aici cuvântul omagial este rostit de părintele Iuliu Suceava. I se răspunde de cătră dl. prof. Stamboliu.

Șezătorea se desfășoară cu un program redus, totuși se cântă câteva bucăți de corul nostru, artiștii recită poezii alese cu momentul, iar d-l profesor Todicescu, este foarte mult gustat, cu originala-i cetire și interpretare a lui Creangă. D-na Coșbuc este tot timpul cu noi, luând loc pe scenă alături de membrii comitetului. D-sa este foarte afectată tot timpul desfășurării programului, pe care-l urmărește cu cea mai mare atenție. Șezătorea este încheiată de cuvântul cald și vibrant al președintelui Ifrim, care evocă clipe petrecute ca student prin aceste meleaguri, când a fost găzduit de preotul Beșa, a cărui fică, directoarea școalei din sat este prezentă, își reamintește totul și lăcrimează. D-l Ifrim încheie mulțumind sutelor de săteni veniți să ne îmbrățișeze și aduce un pios omagiu memoriei marelui poet George Coșbuc.

Trecerea Carpaților cu trenul electric

La masa ce o luăm este, între alții, poftită d-na Coșbuc și d-ra învățătoare Beșa. Cu greu și cu duioase amintiri ne despărțim pe la orele 1 în după amiaza zilei de joi 3 septembrie, când cu mai multe trenuri electrice străbatem unul din cele mai pitorești colțuri ale țării.

Un adevărat film cinematografic se desfășoară înaintea ochilor noștri. Ba încă mi se spune în tren, că din lipsa de fonduri - ar fi trebuit 50.000 lei, s-a renunțat la un specialist care ar fi mers bucuros cu noi, cinematografiind locurile pe unde trecem. Pozițiile devin din ce în ce mai frumoase. Totul ne apare în panoramă. Acum ne dăm bine seamă de frumusețile naturii, pe care le sorbim cu lăcomie și de care nu ne-am mai despărți niciodată. Cunoșcătorii în materie aseamănă aceste locuri cu cele mai frumoase ținuturi elvețiene și italiene. Urcăm cu greu în serpentină, totuși uneori printre stânci sălbatice, alte ori printr-o pădure deasă și întunecoasă, ajungem extaziați de bucurie pe vârful Măgura (1700 m.) punctul cel mai înalt al Carpaților din partea locului. De aici noi priveliști se arată ochilor noștri. Nu mai suntem în defileu și putem să ne aruncăm privirile când spre poieni pline de verdeață, când spre munții stâncoși și păduroși. Un domn inspector de cale ferată ce se afla în vagon cu mine, mă face atent asupra unui brad, de o deosebită structură și care ar fi cel mai frumos de pe întregul ținut ad munților noștri.

Coborâșul ne oferă tablouri tot așa de feerice. Ar trebui pana unui încercat scriitor sau paleta unui ilustru pictor, spre a reda frumusețile acestea

Începem a da și de case, care împrăștiate pe suprafața întreagă a munte lui, ne oferă mărturia hărniciei omenești, care se manifestă pretutindeni. Am fi voit să țină o viață întreagă această călătorie, am fi voit ca veșnic stropii izvoarelor cristaline să zâmbească ochilor noștri, însă fluieratul mașinii ne aduse la realitate și ne dă de veste că ne apropiem de stația Dorna-Helgii. Același domn inspector - este un bucovinean de prin partea locului - îmi comunică că pe aici au fost transportate mii de vagoane cu alimente și muniții pe frontul austriac și că această cale ferată a fost construită în 1916 de austrieci imediat ce războiul european s-a declarat...¹.

¹ *Cultura Poporului*, p. 5.

Vizita elevilor refugiați

EMIL BOȘCA-MĂLIN

Elevii cei mai buni ai celor 400.000 refugiați ardeleni au fost aduși zilele trecute în Capitală de către Comisariatul General al Refugiaților pentru a fi premiați și ajuturați. Gestul de a se apleca asupra adolescenței lor înflorită sub ursita unei zodii vitrege, este fără îndoială de o înaltă semnificație morală și națională. Ajutoarele și cuvântul bun pentru acești copii chinuiți de necazuri noi, dar mângâiați de credințe vechi, sunt busole menite să-i îndrume pe cărările vieții.

Izolați de patima furnicarului pripit al zilelor de acum, în tihna înaltă a bibliotecilor și sălilor de învățământ, sufletul acestor elevi și studenți se înșiruie însă în același front al luptei ardeleni, alături de ceilalți refugiați transilvani, ca plopii pe marginea drumului în istorie - unii mai tineri, alții mai bătrâni - dar cu aceleași porniri în zbuciumul crengilor și cu același zvon de frunză tremurată.

*

Strânși într-un mănunchi, uniți prin îndemnul aceluiași gânduri de întoarcere, legați prin puterea aceluiași suflet de tânăr ce crede puternic nu mai în dreptate, apropiați prin sărăcia și nevoile lor, aceste odrasle ale refugiaților treceau timid și cuminiți, ca un convoi cernit al durerilor noastre al tuturor. Aveau sub braț volumele primite ca premiu și caietele cu notițe pe marginea cărora s-au căznit un an întreg, iar în inimi icoana copilăriei satului lăsat undeva departe, oază de amintire.

*

Din copiii aceștia ai nimănui - mulți veniți singuri peste MEJDIE, ruși conștient de dumnezeiescul lor entuziasm de lângă mângâierea caldă a părinților lăsați dincolo să tânjească în deznădejdea singurătății - trebuie să creștem bărbați ce nu știu să îngenuncheze demnitatea, îndrăzneți, care să nu cunoască decât drumul drept al luptei dezrobirii pământurilor străbune.

*

Și asta nu se poate face decât purtând prin țară această icoană vie a Ardealului, ducându-i prin locurile mari ale neamului nostru, unde a încremenit strălucirea în zid de așezământ voievodal, în mănăstirile ridicate după victorii, ori în cetățile înălțate către nemurirea veacurilor.

*

În vreme ce dincolo un tineret străin trece în cete mari pe uliți cântând imnuri pe care noi cei mai în vârstă le știm, în vreme ce studențimea STRĂINĂ se organizează în „ligi”; să nu uităm că tot ACOLO, ascuns într-o mansardă de student român surghiunit, tremură între pereții casei - deasupra unei pagini de veche carte românească - cântecul tăgănat al satelor; că un neam întreg trăiește prin sufletul lui, și sufletul neamului e eu el.

Am privit lung șirul elevilor refugiați de la școlile secundare din țară. Aveau ochii mari, deschiși de cuminenie, dar în mâinile lor mici strângeau nu știu ce mânie aspră. Mergea alături de ei între neamul ce va face în curând să-și îplinească destinul.

Sursa: *Curentul*, București, Anul XVI, 1943, nr. 5538, p. 3.

COMUNISM

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă care s-au căsătorit în anii 1858-1859

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

Odată cu scoaterea în afara legii și cu desființarea Bisericii Greco-Catolice în anul 1948, s-a dispus și aplicarea ștampilei „Trecut la Biserica Ortodoxă Română, 21 octombrie 1948, preot paroh...” în toate parohiile foste greco-catolice, fapt ce s-a petrecut și în localitatea Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud. Nu și-au făcut un simplu calcul elementar, să calculeze vârsta pe care ar fi avut-o mirii în 1948, mulți dintre ei apropiindu-se de vârsta de 100 ani, unii chiar depășind această vârstă. Așa că au trecut la aplicarea ștampilei începând cu registrul parohial de stare civilă din anul 1858. În cele ce urmează am întocmit un tabel cu cei căsătoriți începând cu anul 1858, continuând în numerele viitoare cu anii următori.

1858

Nr. crt.	Numele și prenumele celor căsătoriți	Data cununiei	Vârsta mirilor la data cununiei	Vârsta mirilor la 21 octombrie 1948
1.	Simion Măriuș Maria Luci	1 februarie 1858	26 ani 20 ani	116 ani 110 ani ¹
2.	Emanoil Mecicu Iftinia Bolfa	4 februarie 1858	26 ani 26 ani	116 ani 116 ani ²
3.	Mitrofan Gagea Maria Luci	8 februarie 1858	22 ani 15 ani	112 ani 105 ani ³
4.	Ion Toma Flore Todosia Siminic	8 februarie 1858	22 ani 21 ani	112 ani 111 ani ⁴
5.	Cifor Ionel Irina Costan	10 februarie 1858	22 ani 20 ani	112 ani 110 ani ⁵

¹ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (SJANBN), fond Colecția registre parohiale de stare civilă, Matricula cununaților din parohia St. Georgiu (1858-1872), f. 1 v. – f. 2 f., poz. 1.

² SJANBN, poz. 2.

³ SJANBN, poz. 3.

⁴ SJANBN, poz. 4.

⁵ SJANBN, poz. 5.

DR. ALEXANDRU DĂRĂBAN

6.	Ion Petre Gabor Titiana Petri	8 februarie 1858	30 ani 27 ani	120 ani 117 ani ¹
7.	Sidor Olariu Dochia Georgeș	22 octombrie 1858	25 ani 20 ani	115 ani 110 ani ²
8.	Filip Mustață Maria Bădeu	22 octombrie 1858	28 ani 28 ani	118 ani 118 ani ³
9.	Nicolae Ruști Iftinia Șteopoaie	22 noiembrie 1858	34 ani 25 ani	124 ani 115 ani ⁴
10.	Costan Șorecău Dochia Flore	24 noiembrie 1858	30 ani 23 ani	120 ani 113 ani ⁵
11.	Iacob Dumitru Moisa Buia Nastasia Ionel	24 noiembrie 1858	29 ani 23 ani	119 ani 113 ani ⁶

1859

1.	Simion Tahâș Ioana Marica	10 februarie 1859	29 ani 24 ani	118 ani 113 ani ⁷
2.	Vasile Berci Șofronia Tahâș	10 februarie 1859	26 ani 22 ani	115 ani 111 ani ⁸
3.	Clement Andresi Ana Marica adoptată Jarda	10 februarie 1859	29 ani 20 ani	118 ani 109 ani ⁹
4.	George recte Costan Svinț Maria Rus adoptată Iancu	14 februarie 1859	30 ani 20 ani	119 ani 109 ani ¹⁰
5.	Precup Gagea Ileana Sfrengu	14 februarie 1859	31 ani 25 ani	120 ani 114 ani ¹¹
6.	Roman Georgeș Irina Mărcuș	18 februarie 1859	33 ani 30 ani	122 ani 119 ani ¹²
7.	Alexandru Ionel Ileana Mihertă	21 februarie 1859	29 ani 27 ani	118 ani 116 ani ¹³
8.	Ion Moldovan Nastasia Gagea	21 februarie 1859	24 ani 29 ani	113 ani 118 ani ¹⁴

¹ SJANBN, poz. 6. Pozițiile de la 7 la 12 lipsesc din acest registru, fapt pentru care urmează poziția 13.

² SJANBN, f. 3 v. – f. 4 f., poz. 13.

³ SJANBN, poz. 14.

⁴ SJANBN, poz. 15.

⁵ SJANBN, poz. 16.

⁶ SJANBN, poz. 17.

⁷ SJANBN, poz. 1.

⁸ SJANBN, f. 4 v. – f. 5 f., poz. 2.

⁹ SJANBN, poz. 3.

¹⁰ SJANBN, poz. 4.

¹¹ SJANBN, poz. 5.

¹² SJANBN, poz. 6.

¹³ SJANBN, poz. 7.

¹⁴ SJANBN, f. 5 v. – f. 6 f., poz. 8.

Situația privind trecerea sângeorzenilor la ortodoxie reflectată în registrele parohiale greco-catolice de stare civilă care s-au căsătorit în anii 1858-1859

9.	Silvester Mustață Ileana Joja	28 februarie 1859	24 ani 20 ani	113 ani 109 ani ¹
10.	Scridon Lupșor Maria Cărbune	28 februarie 1859	36 ani 27 ani	125 ani 116 ani ²
11.	Filip Isipoaie Gacea recte Ioana Clipotă	10 octombrie 1859	44 ani 28 ani	133 ani 117 ani ³
12.	Luca Râmbulea Ana Șpaimoc	24 noiembrie 1859	21 ani 36 ani	110 ani 125 ani ⁴



¹ SJANBN, poz. 9.

² SJANBN, poz. 10.

³ SJANBN, poz. 11.

⁴ SJANBN, poz. 12.

Antiteze politico-economice

DR. DORIN DOLOGA

Este cunoscut faptul că principala cauză a căderii regimurilor comuniste a fost reprezentată de lipsa de performanță economică. Comparând cele două forme de organizare economice, sociale și politice – capitalismul și comunismul, constatăm o superioritate a gândirii pragmatice a capitalismului. Prin contract, comunismul a fost o viziune utopică, o teorie pusă în practică. Urma să se ajungă în viitor la socialism, care constituia un deziderat.

Prin contrast față de comunism, capitalismul funcționează de două sute de ani. Modul de echilibrare a economiei capitaliste l-a reprezentat piața. Cum s-a petrecut acest lucru ? La un moment dat s-a simțit nevoia unui produs sau a unui serviciu, care a fost identificat de către întreprinzători care investeau într-un anumit domeniu. Când la un moment dat se producea prea mult și se ajungea la un dezechilibru în domeniul respectiv, aveau loc falimente. Prețul este relativ, el depinzând de conjunctura economică generală. Problema o constituia nivelul producției care putea fi vândută, care se putea desface pe piață.

În comunism nu exista piață. Ea era reglementată prin măsuri politice, legi, dispoziții, hotărâri de guvern și ministere. Acest lucru nu era în realitate posibil, dar așa s-a considerat.

Un alt aspect îl reprezintă activitatea de proiectare. În timp ce în capitalism inginerii se ocupau cu precădere de proiectare, în comunism aceștia se ocupau mai ales cu organizarea și supravegherea producției, fiind șefi de birou plan, șefi de birou producție, șefi de birou aprovizionare.

Comunismul a fost o speculație teoretică, pseudo filosofică și nu a avut nici o legătură cu economia de piață. Comunismul a fost o realitate economică haotică. Tehnologia comunistă a avut un nivel minim spre mediu. Economia comunistă nu a avut mecanisme de piață, de plasare a produselor. Un mare număr de întreprinderi comuniste produceau pe stoc, ceea ce este o aberație din punct de vedere economic. Alte întreprinderi lucrau în pierdere, având așa numite pierderi planificate, explicate prin lozinca în conformitate cu care pierderile elimină importurile în valută, iar economia comunistă a României poate suporta aceste pierderi. Întrebarea este cât timp aceste pierderi pot fi suportate. Dacă însă acest lucru se petrece ani de zile se ajunge la faliment. În comunism au existat o serie de fabrici care au fost create de dragul de a le avea. În economia comunistă nu s-a respectat planul de producție decât cel mult în proporție de 90 %. A existat o lipsă de preocupare pentru design și pentru o funcționare fiabilă, ceea ce a făcut ca produsele finite să fie nevandabile, lipsite de formă, culoare, funcțiuni corespunzătoare.

Prețul de cost al unui produs finit depinde de mai mulți parametri: costul energiei electrice, al apei, gazului metan, costul plății salariaților, costul materiei prime, cheltuieli de transport. Acestea erau legate de amplasarea fabricilor. În capitalism fabricile erau amplasate în apropierea surselor de materii prime sau de piețele de desfacere. În comunism fabricile erau amplasate în funcție de nivelul de dezvoltare al zonei. Ideea era aceea de ridicare a nivelului de dezvoltare economică a tuturor zonelor.

În capitalism nu s-a ținut seama de faptul că dezvoltarea industrială pe anumite zone a avut ca prim efect rămânerea în urmă a unor teritorii din punct de vedere economic, ceea ce a ge-

DR. DORIN DOLOGA

nerat o problemă socială și anume emigrarea forței de muncă spre zonele dezvoltate economic. În capitalism mutarea populației nu implica statul, care nu avea astfel cheltuieli.

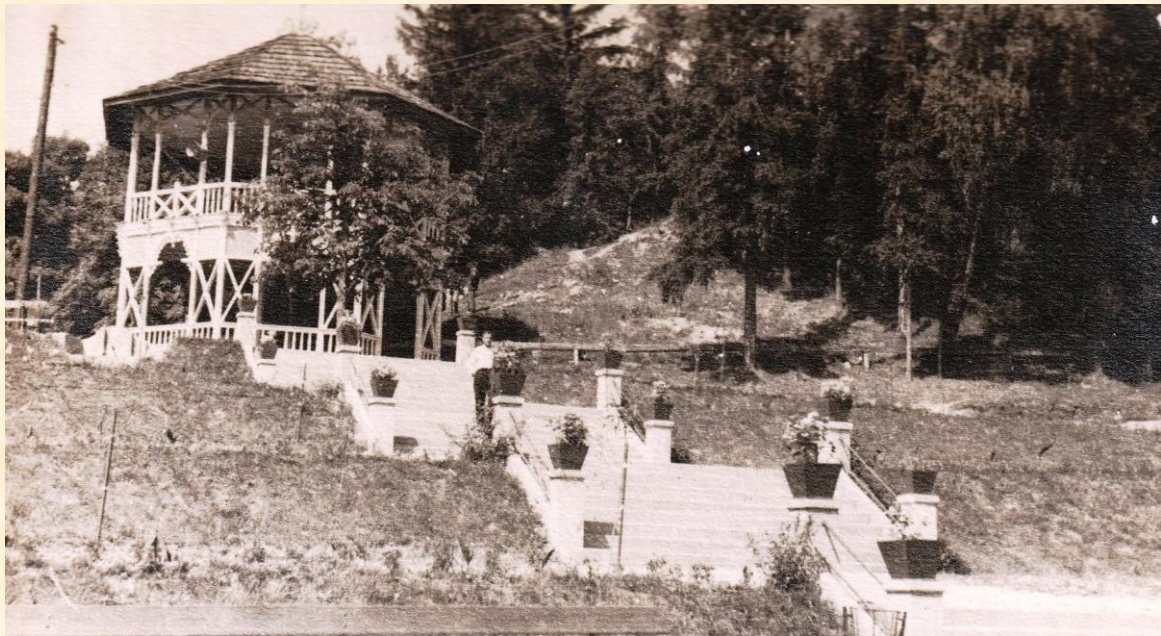
În zona Sângeorz-Băi nu existau fabrici. Fabrica de tricotaje de aici nu a rezistat în condițiile economiei de piață datorită distanței mari față de sursele de materii prime și de piețele de desfacere și datorită forței de muncă insuficient calificată.

O forță de muncă slab calificată se reflectă în calitatea inferioară a produsului finit. Este nevoie de două generații pentru a-l duce pe un lucrător din fabrică la un nivel de dezvoltare psihologică acceptabilă. O persoană oarecare luată din mediul rural și dusă să lucreze într-o fabrică nu dă la început randament. La acest fapt se adaugă o superficialitate specific românească. Ar trebui ca psihologi de marcă să înființeze o școală de psihologie românească pentru a studia trăsăturile psihologice specifice ale noastre.

Spre deosebire de România, în Polonia și Ungaria germenii economiei de piață au apărut încă din timpul comunismului. Aici s-a permis funcționarea unor întreprinderi care aveau un număr redus de lucrători, conduse de întreprinzători privați și nu de către stat. Acest lucru explică diferența de dezvoltare actuală dintre România și Polonia și Ungaria.

Astăzi economia de piață din România are de suferit din cauza lipsei de mentalitate economică a cetățenilor și a lipsei unui cadru juridic și politic stabil. Perpetua relativitate din România, provocată și întreținută de legile se modifică sau se abrogă de la un an la altul și de lipsa unui program de dezvoltare economică, creează condiții nefavorabile pentru investiții și credite, în lipsa cărora economia nu poate să funcționeze și să se dezvolte, iar bugetul nu poate fi echilibrat.





**Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „IUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI**



**ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229**